

Aleksander Sergejevič Puškin.

(Spisal Viktor Bučar.)

Kakor vsaka književnost, tako ima tudi ruska svoje dōbe gledé na narodno in državno življenje. S Puškinom se začenja najnovejša dōba ruske književnosti, ali tako imenovana dōba romantike. Nova romantika na Nemškem, Angleškem in Francoskem je dovolj znana. Slo-nela je na stari in novi zgodovini zapadnih narodov in odgovarjala splošnemu duhu časa po francoski prekuciji, katera se je — kakor je znano — lotila veliko vprašanj kulture in politike, a le malo jih rešila. Nezadovoljen s sedanjostjo, utrujen z neuspešno filozofijo, se je povrnil vsak misleči človek rad nazaj k spominom srednjega veka, v katerem še ni bilo razbrzdanega modrovanja. Misлити na narodne povesti, pesmi, legende, vraže in bajke, viteze in plemenite gospe, in s temi starodavnimi spomini lajšati si tako grenko sedanjost, to je bilo na zapadu isto, kakor misлити na srečna otroška leta. Na zapadu ni torej romantika podajala nič novega.

Na Ruskem pak je bilo drugače. V ruskem društvu in življenju ni bilo pogojev, ni bilo vzorov za pravo romantiko. Staro rusko življenje je bilo neznano, zakrito s temno meglo. Zato se je romantika na Ruskem pokazala kot nov nauk o umetnosti, kot nova estetika, katera je précej začetkoma zmēdla in razburila duhove.

Romantika na Ruskem ima to zaslugo, da je po vzgledu ptujih narodnih književnostij vzbudila pesnike za obdelavanje narodne ruske tvarine, katere se dotlej ni bil nihče dotaknil; tako

se je ustvarila narodna ruska književnost. Prvi na tej novi poti je bil genijalni Puškin.

Aleksander Sergejevič Puškin se je rodil dné 26. vel. travna l. 1799. v Moskvi. Njegova mati je bila rojena Hannibal, izmed potomcev črnca Ibrahima (Abraham), kateri je bil kot sin abisinskega kneza v Carigradu ugrabljen in z drugimi otroki vred od ruskega poslanca poslan Petru Velikemu. Ta mu je pri krstu dal ime Hannibal. Hči mlajšega izmed treh Ibrahimovih

sinov, Nadežda Osipovna, se je omožila s Sergejem Lvovičem Puškinom, gardskim častnikom, kateri se je upokojen preselil iz Petrograda v Moskvo. Tukaj se je porodil naš pesnik. Afričanska kri njegovih prednikov je delovala tudi na njegovo vročo naravo, in po tem se morajo marsikatera njegova početja presojeti, kakor naposled njegova žalostna smrt. Njegov oče je bil potomec stare plemenite rodbine. Romantična zgodovina njegovega rodú, okolica njegovega doma je močno vplivala na njegovo srce. Puškina so po tedanji navadi

A. S. Puškin.

aristokratskih rodbin odgojili ptuji ljudje francosko, stariši pa so ga popolnoma zanemarili. No, sreča je hotela, da mu je bila prva varihinja kmetica Arina Rodionovna; uprav ta ženska je rešila našega pesnika. Ta dobra, prosta duša mu je ob dolgih večerih pripovedovala najlepše ruske národne povesti, prepevala mu národne pesmi in ga tako seznanila z ruskim národnim blagom, z ruskim jezikom in vzbudila v njem za vselej zanimanje za domačo književnost.

V desetem letu je prebral deček Puškin že vso francosko knjižnico svojega očeta. Da je bilo v njej dosti nenravnih romanov, tedaj neizogibni Voltaire, Rousseau in enciklopedisti, umeva se samo ob sebi. Do devetega leta je bil dosti slabo razvit, nespreten, zabit in skoro neobčuten: branje omenjenih knjig pa je razdražilo njegovo domišljijo, a delovalo tudi na njegov organizem.

Leta 1811. so ga dali v carskoselski (sedaj aleksandrovski) licej v Petrogradu, na obletnico ustanovljenja njegovega. to je na 19. dan vinotoka. Tej obletnici je posvetil pesnik pozneje nekoliko pesmic. Čeprav je imel za učitelje tedanje najboljše učenjake, kakor Galiča, Kunicyna, Košanskega, Kajdanova, vendar si ni pridobil v liceju nikake sistematične izobraženosti. Kakor drugi bolj nadarjeni dijaki, bil je primoran tudi on pečati se z drugimi nešolskimi rečmi. Učil se ni najbolje; a bil je marljiv že tedaj v pesnikovanju in v iskanju raznoternih čudnih dogodkov. Namestu šolskih nalog je prebiral dela francoske in domače književnosti in z drugimi pridno delal za licejske časopise. L. 1815. je čital na javni izkušnji vpričo Deržavina svoja „*Vospominanija v Carskom selě*“. V pesmih, spisanih v liceju, je hodil za Deržavinom, Žukovskim, Batjuškovim, posnemal je tudi francoske pesnike, posebno erotske.

Leta 1817. je vstopil Puškin v službo pri vnanjem ministerstvu, toda s službo se ni veliko trudil, marveč se je udal bolj zabavi. Niti prišel ni med resnobne ljudi, kateri bi bili opravljali svoje službe. Družba njegova so bili največ mladi, bogati vojaki, kateri so se povsem udajali zabavi in uživanju. Kako in s čim so trčili čas, sodimo po opisovanju Evgenija Oněgina (v prvem poglavju tega romana). V literarnih krogih je bil že dovolj znan in je postal ud kluba „Arzamas“, pod imenom „Sverčok“; a tudi tukaj ni veliko maral za istodobne pisatelje. Po svoji darovitosti je bil nad vsemi, zato se od njih ni mogel ničesar naučiti. Poleg tega se je seznanil tudi z udi neke tajne družbe, katera je z vso močjo udrihala po tedanji vladi; tu si je pridobival slavo z epigrami, satirami in pamfleti, izmed katerih je bil jeden tudi

vzrok, da so ga prestavili iz Petrograda v Jekaterinoslav, v južno Rusko, h guvernerju južnoruskih kolonistov Inzovu.

Kakoršno je bilo tedanje društveno rusko življenje, take so bile tudi težnje ruskega razumništva. Vse, kar je bilo mladega in krepkega, slavilo je novo romantiko, v kateri so se strinjali razni toki, kakor byronizem, slobodomiselnost, nezadovoljnost z vlado i. dr. Staremu klasicizmu so se odločno ustavljali. Ognjišče prej omenjene šole je bil klub „Arzamas“, katerega ud je bil tudi Puškin; duša klasicizma pa je bil Šiškov. Razpor se je prav pokazal šele tedaj, ko je l. 1820. izšla prva romantična pesem Puškinova: „*Ruslan i Ljudmila*“, v kateri so bili spojeni najrazličnejši elementi. V tej pesmi so bili Puškinu za vzgled: Ariost, Žukovskij in Bogdanovič; žarna domišljija romanskega juga je tukaj zmešana s pusto naravo severne mitologije. Izvirni humor Puškinov pa daje pesmi neko posebno lepoto. Ker pesem ni bila dovršena, marveč povsem nepravilna v obliki in jeziku, zato jo je klasična šola takoj obsodila. A še predno je bila pesem dokončana, prestavili so Puškina, kakor smo že omenili. V tem času pa so prestavili tudi Inzova v Kišenev v Bezarabiji. Ko je Puškin prišel v Jekaterinoslav, obolel je na mrzlici. Samo skrbi generala Rajevskega, znanega iz francosko-ruskih vojn, kateri je uprav tedaj šel v rudninske kopeli kavkaške, treba se zahvaliti za njegovo ozdravljenje, ker ga je kot znanca svojega sinú vzel s seboj na Kavkaz. Na Kavkazu se je pečal Puškin največ z angleščino in se bavil z Byronom, zato ima pa tudi ta pesnik največ pomena zanj v tej dōbi. Ko je ozdravel, odpravil se je na Krim, kjer je tudi živel z rodovino Rajevskega. Kavkaška priroda, življenje in navade gorjancev so mu dale tvarino za pesem „*Kavkazkij Plěnnik*“ (1822); a priroda Krima in njegove bajke za pesem „*Bahčisarskij fontan*“ (1824). Od todi se je povrnil, ne v Jakaterinoslav, ampak v Kišenev, kamor je bila prestavljena osrednja uprava kolonistov. Tukaj je napisal veliko pesmij in pa razkaz: „*Bratja razbojniki*“ (1822).

(Konec.)

I. ZARJA SLAVE.

(Drama v petih dejanjih.)

Tretje dejanje.

Ob Gari. — Kacijanarjev šotor.

1. prizor.

Kacijanar. Nikolaj Turen.

Kacijanar.

Jaz nisem kriv. Moj svèt je bil drugačen.
Do Valpove bi šli in ne do Gare.

Nikolaj.

A lega je za nas ugodna tukaj;
Do živa nam ne more z lepa Turek.

Kacijanar.

Kaj lega! V Valpovo pred tremi dnevi
Poslal sem slà, da nam pribavi brašna
In kar najbrže dá privèsti sèm.
Ni glasa zdaj, ni slà. — Usoda kleta!
Le zopet skličite vodnike k meni!
Vsi govorimo, vsi bodimo krivi!
(Nikolaj odide.)

2. prizor.

Kacijanar. Sèl.

Sèl.

Iz Valpove prinesel sem vam pismo.

Kacijanar.

Od koga?

Sèl.

Od poslanca vašega.
(Dá list in odide.)

Kacijanar.

(Odpri in naglo bere.)

Tako? (Povesi list.) Takó? Še to naposled? O!
Nesreča vsa udarja zdaj na nas.
Zdaj čutim. Zvezane imam roké.
Jaz nisem kriv, to Bog na nebu vé.
(Zadaj krik, šum, vrišč.)

3. prizor.

Prejšnji. Ungnad. Batjan.

Batjan.

Gospod! Mi nimamo dovolj moči.
Storite vi korak odločen. Čujte!
Vsa vojska se upira in vrši.

Ungnad.

Med sabo ščuvajo na vas in nas,
Preklinjajo nebó in zemljo, vse —
Grozé se nam, sleparje nas psujó.
Zastonj švarimo, streljamo — vse nič.

Kacijanar.

In kaj storiti morem jaz? Povejta!
Uživati je čast zares prijetno,
Nositi breme njé vsakdo se brani.
Urédi zdaj, pomiri svojo vojsko,
Ponosni Šlik! Globoko se ti klanjam.
Poveljstvo ti mendà ne prija več.

Ungnad.

Pustimo, o pustimo v strašni stiski
Osòbne rázpre! (Zadaj krik poudari.)

Batjan.

Poslušajte krik!
To kletó ljudstvo govori celò,
Da kanimó nalašč je pogubiti.

Kacijanar.

Berita zdaj ta list, potem svetujta,
Za Boga živega, svetujta!
(Dá jima list, bereta ga. On si pokrije čelo.)

Strašno!

Poslednji up s tem listom je podrt.
Ni brašna, ni denarja v Valpovi.

Ungnad.

Če je tako, potem smo izgubljeni.
(Vrne list.)

Batjan.

Topove in vozé naj vrag sam vzame!
Odkod dobodemo poslej še brašno?
Vojaki, konji komaj še stojé,
Huzarjev vsako noč izgine mnogo;
Vsa vojska ubeži skrivaj počasi,
In Ladislav preti naravnost nam,
Da kmalu zapusti nas s svojo četo.
Kaj hočemo sami početi pôtlej?
Vrnimo se, ne trapimo ljudij!

4. prizor.

Prejšnji. Šlik, Turen. Ivan Zrinjski, Lodrón, Mager, Banffy.
Cakel, Pekri Ljudevit, Semenič. Več stotnikov.
(Med sabo govoré.)

Kacijanar.

(Slovesno.)

Gospodje žlahtni, modri vojskovodje!
K pomenku resnemu sem vas pozval.
Kot vse doslej smo združeni prebili,
Pomagali si s svêtom in dejanjem,
Vedóč, da kralja jednega smo sini,
Tako delujmo i nadalje skupno!
Vsakoga misel bodi spoštovana,
Vsakoga svêt zaznajmo s paznim duhom!
A meni dovolite prvi govor,
Če hočete in ménite — zagovor!
Kaj hruje med vojaštvom, jaz sem vedel,
Zato pred Osekom sem svetoval,
Da pojdimo do Gare mirne poti,
Da vojske ne napirajmo z napadi,
Menêč, da brašno skoro sêm prispê. —
In zdaj prišel je list iz Valpove,
(Berite; vsi naj pismo preberó!)

(List kroži.)

Da tam ničesar najti ni za vojsko.
Naš položaj je torej resen, strašen.
A jaz sem krivde čist, za Boga, čist,
To mora mi priznati vsak med vami.

5. prizor.

Prejšnji. Ladislav More.

More.

Prišel sem vam naznanit, da odrinem,
Odrinem, če se prav nebó podere.

Kacijanar.

Gospod! —

Ungnad.

Kaj palo mu je v glavo?

Turen.

Há!

(Ladislav hoče oditi. Mnogi ga zadržujejo.)

Kacijanar.

Gospod! Za Boga! Prosim vas, rotim!
Čakajte! Vojni svêt je tukaj zbran:
Svetujte tudi vi nam, kaj začeti!
Ne zapustite nas! Bodite modri!

More.

Zastonj! Življenja takega sem sit.
Pustite me iz rok. Jaz idem.

(Iztrga se iz rok in odide.)

Turen.

Bog!

Ungnad.

Pokazal zdaj je, kaj je nékdaj bil.

Zrinjski.

Razbojnik je, čeprav pomiloščen.

Šlik.

Kaj on! Huzarji, ki jih zvêde s sabo!
Ta beg za vojsko je udarec hud.

Kacijanar.

Takó? Je-li udaril grom nebá
Med nas? Je-li izginil ves pogum?
Vse moštvo? Ali smo vojaki še?
Po njega! Sêm naj pride še enkrát!
Po njega! Kdo — gospod, vi, Banffy, vi!
Hitite ponj! Še psu se dopové,
Nikar človeku, bodi tudi More.

Zrinjski.

On trdega srcá je, trše glave.
Za nas je izgubljen, jaz ga poznam.

Kacijanar.

Po njega! Nekaj le besed še ž njim!
Potem naj gré — v peklò naj pade živ!
(Banffy odide. Nekaj hipov molcé vsi.)

Šlik.

Zakaj molčimo? Ladislav je šel,
In mi smo sami. Ménimo se torej,
Kakó nadalje treba ukreniti!

Turen.

Ni vreden, da bi motil nas begun.

Mager.

Jaz té sem misli, da najprvo tukaj
Zadostno odpočijmo od težav.

Šlik.

Brez hrane odpočij, če moreš. Hm,
Počival bodeš kmalu večno, brate.

Pekri.

Napadimo le Garo brez odloga,
Da živež najpotrebnejši zajmémo!
Kdor bi počival zdaj, bi smrti čakal.

Ungnad.

Moj svêt — premišljam naj ga, kakor
hočem —
Tako vam pravi: Vojska, dobro veste,
Utrujena, potrta je takó,
Da ne zdrži nobenega navala.
Brez konj ne moremo naprej s topovi,
Vojaki so brezsrčni, razdivjani,
Redú ustvariti nihčè ne more.
In Turek, kakor ni dvomiti več,
Ne mara vedoma na planem boja.

Pomislite in trezno razsodite
Besede, ktere vam izrečem zdaj:
Pustimo vso prtljago in topove
In umeknimo se nazaj — domov!
Na zmago misliti ne smé, ne more
Nihče, a večje bede in upora,
Celó poraza moramo se bati.
Težkó mi je, da govorim takó,
Toda drugače ni mogoče, žal.

Batjan.

Takó je prav. Ta govor je resničen.

Ungnad.

Pred njega Veličastvom se lahkó
Operemo vsaktere lastne krivde.
In če se tudi vrnemo brez zmage,
Življenje rešimo si vendar le,
Življenje, ki brez hasni je zatremo,
Če nekaj dnij se branimo odhoda.
Življenje, ki je svojemu vladarju
Žrtvujemo navdušeni vsi radi,
Kdarkoli bode smrt v korist državi.
Povedal sem, zdaj govorite drugi!

Zrinjski.

Iz glave ste mi vzeli moje misli.

Več stotnikov.

Dà, umeknimo se! Nazaj, nazaj!

Šlik.

Upirati se tudi jaz ne morem.
Premišljen svèt je tvoj, jedino moder.

Lodron.

Bežati? Umekniti se? Moj Bog!
In s celo vojsko? Ali ni sramotno?!
(Stotniki mrmrajo.)

Ungnad.

Težkó je, vém, a moči ni drugače.
Mi ne borimo se s sovražnim Turkom —
Nebó je zoper nas, in proti nebu
Največja vojska ne premore nič.
Mi nismo krivi, naša vest je čista. —
Sicér nam boljši svèt je dobrodošel.

6. prizor.

Prejšnji. Pavel Bakič.

Bakič.

Naznanjam zboru žalostno novico,
Da je veliko pešcev in konjikov
Prišlo pred Osek na pomoč posadki.
Pred Garo se množi sovražna vrsta,
Vozove, brašno nam in slè prestreza,
Od vseh strani napada tabor naš,
A trajne, resne bitve se boji.

7. prizor.

Prejšnji. Banffy.

Banffy.

Prepozno sem prišel. Odšel je More,
Vriskaje so za njim huzarji šli.
Za Boga! Idite med vojsko drugo,
V neredu groznem zgrinjajo se vkupe,
Preté, da pojdejo za Ladislavom.

(Nekaj stotnikov odide)

Ungnad.

Zdaj čujete. Iz duše dnà vas prosim,
Sklenite! Idimo o pravem času!
Gospod poveljnik, ne molčite dalje!
Ugaja li vam moj nasvèt? Recite!

Kacijanar.

(Slovesno-ponosno.)

Ljudem se ne uklanjam. Toda Bógu,
Usodi višji klanjati se moram.
Le pojdimo, da rešimo življenje.

Šlik.

(Pekriju.)

In vi?

Pekri.

In jaz iz bridke duše rečem,
Da v zadnji sili moramo oditi.

Ungnad.

Umaknemo se torej — prvič složni.

Več stotnikov.

Umaknemo se, dà. O hvala Bogu!
(Med burnim pregovarjanjem.)

Zavesa pade.

Osek. — Odaja.¹⁾

8. prizor.

Kozrev. Mohamed. Služabnik.

Kozrev.

Prinesi vina, pès! Da bi te bič!

(Služabnik odide.)

Po dolgem času zopet mi diši,
Ni treba piti ga tresočih rok.

Mohamed.

Kdor reče zdaj, da kleti Kacijanar
Ni premagljiv, zabodem ga takoj.
O Mohamed, ti slavni žensev moj,
Zdaj čutim, vem, da nama si naklonjen.

(Prekriža roke na prsih.)

¹⁾ Soba.

Kozrev.

Kadàr prineseš njega glavo v mesto,
Le môli! Preje ni previdno, brat.

Mohamed.

Hà, da bi on bil v naših rokah — káj?
Sam prerok bi tedajci v Meki vstal
In naju kakor svoja brata grlil.
O tem ne govorim, takó ne mislim,
Premagan je, to trdim, ljubi beg.
In vem pri bradi svetega preroka,
Da Oseka ne osvoji nikdar.
In to je dosti! Hvala višnji Alah!

Kozrev.

Ne ziblji se prerano v sladkih upih!
Delujmo z isto silo in modrostjo,
Kot smo pričeli, da končamo srečno!
Gospod vesoljne zemlje, Soliman,
Pozabi hipoma začetek slavni,
Če konec ni začetku svetla krona.
Jaz slutim, da se nam sovrag umakne,
Zato pazimo v noči in ob dnevu,
Da ne unese zdrave kože vsaj!

9. prizor.

Prejšnja. Služabnik.

Služabnik.

(Pokloni se in postavi vrč pred nju.)

Pustim naj li gospoda Murada,
Sandžaka iz Verboze, v lepi dom?
Pred vrati čaka.

Kozrev.

K nama naj pristopi!
(Služabnik odide.)

10. prizor.

Prejšnja. Murad.

Murad.

(Mane roki.)

Novosti, hè, novosti, prav prijetne.
Le čujta me, preljuba druga moja!

Oba.

Govôri! Káj —?

Murad.

Le čujta me! Počasi
Povem, da bosta bolje me umela.
Mi se krepimo, oni se slabé,
Mi dobro jémo, oni glad trpé,
Mi smejemo se, oni se jezé,
Mi tu stojimo, oni tam bežé.

Toda drugače, jasno bom govoril.
Huzarjev mnogobrojna truma danes
Ostavila je tabor z Morejem.
Čemú, jaz v hipu nisem dobro vedel.
Saj vesta, Kacijanar je lisjak.
Zató za njimi skrivši sem poslal
Konjikov nekaj, in le-ti prav zdaj
Prinesli so mi vest, da bežna truma
Od vojske se najbrže je ločila.
Mordà, kdo vé — črez voljo druge vojske.
A meni vendar se tako dozdeva,
Da po dogovoru odide skoro
Vsa vojska zlagoma — tako jaz menim.
Sodita vidva!

Kozrev.

Mohamed, povej!
Pred majhnim časom sem takó jaz sodil.

Mohamed.

In ako je takó?

Murad.

Potem, potem . . .

Kozrev.

Kdo ne bi vedel, kaj storiti treba?
Pazímo, čuvajmo vso noč nocojšnjo!
Kadar se jeden del odkrhne vojski,
Planimo na ostali del nenadno!
In ko je ta poražen, brez strahú
Udarimo za drugimi beguni.

Mohamed.

Navdahla misel!

Murad.

Tudi moja misel.

Kozrev.

In zdaj na delo! Bliža se nam akšam.¹⁾
Urédimo vojnike pred nočjó.
(Vstanejo.)

Zavesa pade.

Ob Gari. — Kacijanarjev šotor.

11. prizor.

Jutranji somrak.

Kacijanar.

(Pride iz šotora.)

Kaj spim! Kaj v polusnù se truden mučim!
Premine skoro noč in dan je blizu.

¹⁾ Večerni čas molitve pri mohamedanih.

Vse tiho. — Ali more spati kdo?
Kot da bi nihče na odhod ne mislil.

(Gre k bližnjemu šotoru in pokliče Nikolaja Turna.)

Vstanite! Ali spite?

Nikolaj.

O gospod!

Kacijanar.

Skrbi me, da ni v redu vse. Vstanite!
Stopite do Lodrona précej, précej,
In naročite, da naj brž odrine,
Da nam napravi most čez Karasico.
Saj vé, kako smo se zmenili včeraj.
Jaz dam takoj potem s piščalko glas,
Da gremo drugi. Čas pred dnem je kratek.
Hitite! Prosim vas. Mori me skrb.

Nikolaj.

Da, da. V resnici sveti se nebó.

(Odide.)

12. prizor.

Kacijanar.

Nazaj polagoma. — Skrivaj, na tihem. —
O, tega nisem slutil, niti sanjal.
Usoda se igra preljuto z mano.
Jaz rob sem njej pretrdo okovan.
Dejanja, katerih prosto ne zvršujem,
Ta niso moja, niso zlá, ni dobra.
Za mano čast in slava — ne, kaj slava:
Za mano volja in zavest globoka,
Da se ukloni vse pred mojim mečem,
Da višja moč poseže vselej zame,
Kdarkoli moč človeška mi poide.
In zdaj sem sam ponižan pred seboj.
Pozabil sem, kaj sem, in mislil le,
Kaj bodem. Srečna misel ta nekdanj,
Zdaj strašna misel. — Bodi! Jaz sem čist.
Jaz nisem kriv, to vé nebó in zemlja.
To čutim pa, globoko v dušo čutim,
Da je v obzorje mojih nád in sklepov
Priplul oblak in zarjo je zatemnil,
Da nisem to, kar upal sem, da bom,
Da se po vojni tej temà razgrne
Na prejšnje moje čine, dasi slavne.
Jaz nisem mislil, da nebesom višnjim
Orodje sem, podoben morda dletu,
Ki klesa sohe in zadaje rane.
Odsojen sem, odločen sem odslej.
Kar morem, naj storim. Naj gledam le,
Da vsaj življenje svoje rešim zdaj,
Življenje, ki mi vrni prejšnjo slavo.

13. prizor.

Prejšnji. Nikolaj Turen.

Nikolaj.

Na poti v šotor me je srečal sèl
Lodronov. Grof takó po njem naroča,
Da je razmišljeval ponoči dolgo,
Da si ne upa torej tako daljo
Od tabora odvèsti svoje čete,
Ker lahko Turek ga uzrè iz mesta.
Ni varno tudi po njegovih mislih
S piščalko znamenje dajati vojski,
Ker pisk in vrišč sovražnika bi vzdramil.

Kacijanar.

Tako? In zdaj še to! Kaj čaka vendar?
Odide naj! Pustimo torej pisk. —

14. prizor.

Prejšnja. Ungnad.

Ungnad.

Svetlika se. Je-li vse v redu?

Turen.

Ne.

Kacijanar.

Lodron nam odsvetuje znamenje.
Zato pustimo je! A čas je hiter.
Le pojdita na svoje mesto zopet
In uredita vrste za odhod!
Kadàr pred mano zberejo se vsi,
Odidemo na tihem. Toda brzo!
Gospod baron, povejte tudi Šliku,
In vsem načelnikom in vsem vodnikom,
Da znamenja čakati ni več treba.

(Ungnad in Turen odideta.)

15. prizor.

Kacijanar. Zrinjski. Pekri.

Zrinjski.

Kaj je storiti? Dan je vedno bližji,
In znamenja še vedno nismo čuli.

Kacijanar.

Ne čakajte na znamenje, moj Bog!
Ne bode znamenja. Nazaj hitita
In sem privêdita huzarje svoje,
Vidvá, najbližja mojemu šotoru.

Pekri.

Kaj to? In včerajšnji dogovor!

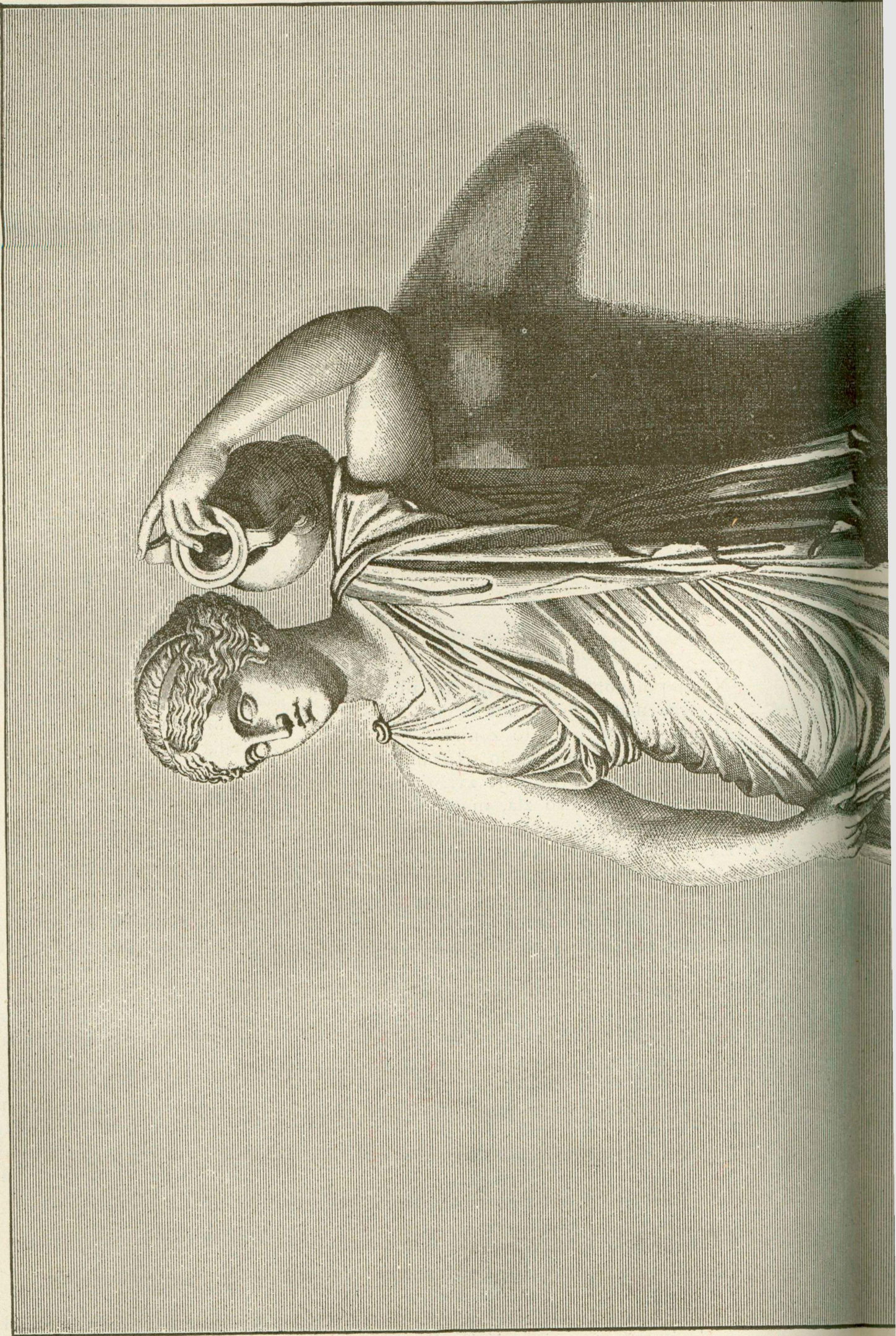
Kacijanar.

Ah!

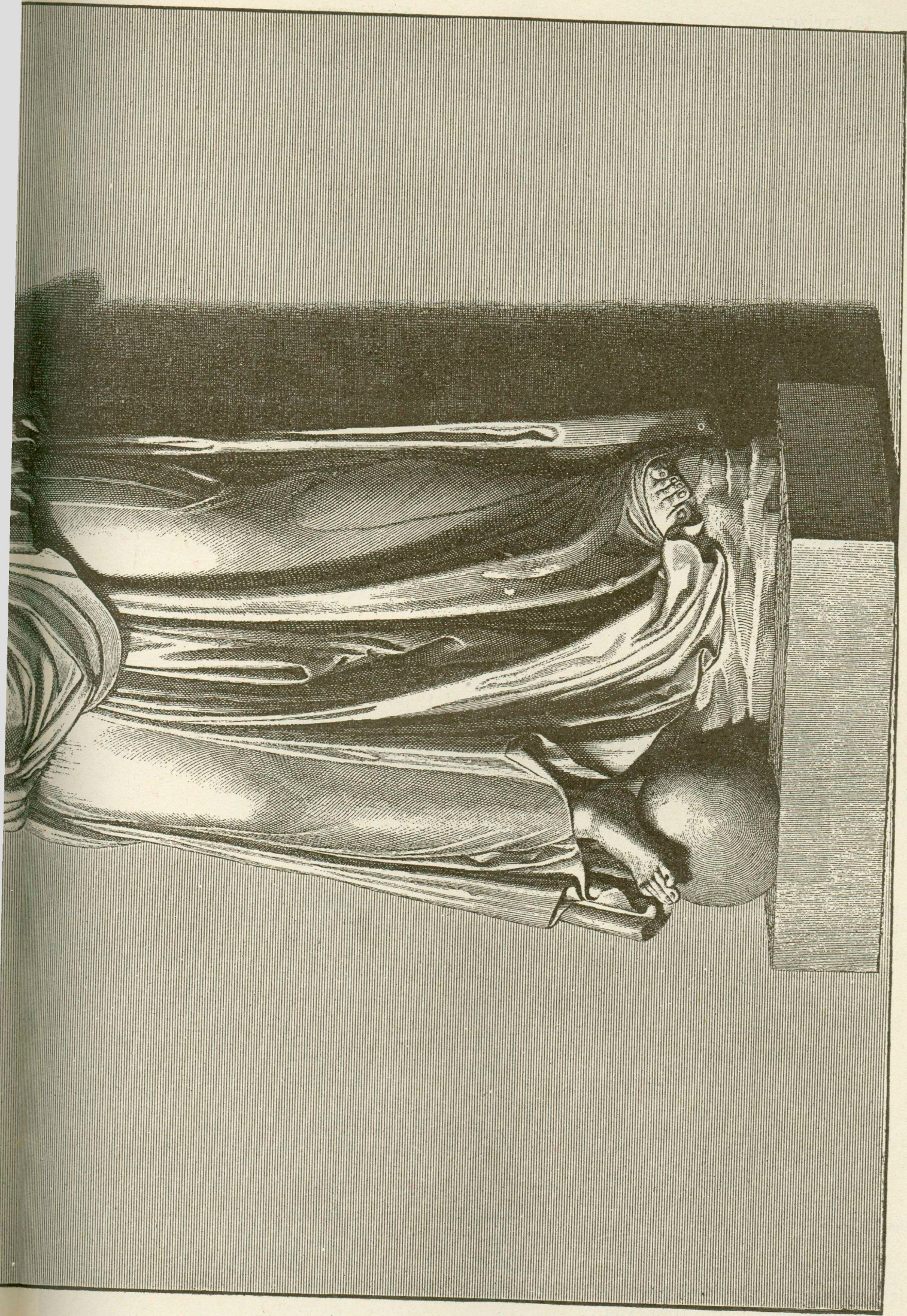
Nikar se ne mudita! Rekel sem.

(Odideta.)

Junona (Juno). Star kip v Louvresu v Parizu.

16. prizor.

Kacijanar. Banffy. Batjan.

Batjan.

Za Boga! Dan napoči skoro. Kaj
Počnemo tukaj? Znamenja nikdar! —

Kacijanar.

Ne bode ga. Ponavljam to vse jutro.
Lodrón ga hotel ni. Kar pojdita,
Privêdita do mene svoje čete!
A hitro! Vidita, da zora poka.

(Odideta.)

17. prizor.

Kacijanar. Semenič.

Semenič.

Gospod! Škof Erdöd je odšel po noči.
Ni čakal znamenja. In Pavel Bakič
Pred jedno uro je izgubil glavo
Pri Djakovarju, kjer je boj začel.
Vsa turška vojska je na nogah že.
Hitímo, o gospod, hitímo strani!

Kacijanar.

Sam? — Tukaj čakam druge vojske še.
Imate li vojake svoje v redu?
Hitíte k njim!

Semenič.

Ne. — Jaz pri vas ostanem.
Usodo vašo naj delim do konca,
Naj tudi padem. Tesna me je skrb,
Da ne utečemo krvavi bitvi.

Kacijanar.

Gorjé! — Nesreče torej ni še konec.
Usoda ni odločena še záme.
O Bog, kako trdó, trdó me skušaš! —
Vi pojdite k vojakom svojim, Pavel.

Semenič.

Danica že izhaja — mi smo tu!
(Odide.)

Kacijanar.

Zahvaljen Bog! Prihajajo huzarji.
Pač skrajni čas. In drugi — — kje so ti?

18. prizor.

Kacijanar. Zrinjski. Pekri. Huzarji.

Pekri.

Moj Bog! Samí smo tu! Midva sva prva.
In kje sta Ungnad, Šlik? Grom trešči vanje!

Kacijanar.

Rotim vas, prosim vas, gospod načelnik,
Vzdramite jih! O pojdite do njih!

(Pekri in Zrinjski brzo odideta.)

(Huzarjem.)

Pozdravljeni junaki zvesti vi!

(Mrmrajo.)

O ne hudujte se! Bodite mirni!
Jaz nisem kriv. Nihče ni kriv nezgod.
Nosímo težo skupno, bratje moji.

Huzar.

Dà, skupno! A ne mi samí, tlačanje.

Drugi.

Kaj družega zdaj čakamo, kot smrti?

Kacijanar.

Vsa vojska se ob kratkem zbere tukaj.
Le potrpite! Prosim vas, vojaki,
Zahvalim vas, da prvi ste prišli.

Huzar.

In drugi? Kaj odlašajo? Čemú?
Bojim se, da smo pali v strašno zanjko.

Tretji.

(Pokloni se globoko Kacijanarju.)

Gospód! Lepó vas prosim, idimo!
Srcé imejte z nami, bédniki.
Pred Garo gomezí sovražna vojska,
Ne čakajmo, za živega Bogá!

Mnogo glasov.

Odrinimo sami! Rešimo se!

(Šum, nered.)

Kacijanar.

Počakajte gospode svoje vsaj!
Mirujte, prosim vas, če ne — velevam!
Molčite! Bojte moje se rezí!

(Potegne meč. Mrmranje utihne.)

19. prizor.

Prejšnji. Zrinjski. Pekri.

Pekri.

Peklò naj vse požrè! Nikogar ni.

Zrinjski.

Odšla je vojska. Ungnad, Pekri, Šlik.
In Pekri je celó dejal zarana:
Kaj mi golčite še o Kocijanu?
On je odhajal že pred polnočjo.

(Huzarji godrnjajo)

23. prizor.

(Nekaj časa šum, streljanje na levi. Potem se v ozadji pokaže na visokem drogu glava Pavla Bakiča.)

Šlik.

(Beži čez prizorišče na desno. Ob Kacijanarjevem šotoru:)

Há! Kacijanar! To je tvoja moč.

(Kmalu za njim Nikolaj Turen.)

Nikolaj.

O večni Bog! Kakó si nas udaril!

(Pokaže se na drugem drogu glava Erazma Magra.)

Semenič.

(Ustavi se bežèč; ob šotoru sklene roki.)

Skolasta! Oče tvoj, oh oče tvoj!

(Zbeži.)

24. prizor.

Murad z vojaki z desne.

Murad.

(Jožefu Lambergu, ki hoče uiti).

Ohó! Kam siliš ti? Odslej si naš.

(Turki ga obstopijo.)

Končan je boj. Razpršena je vojska! —

(Na tretjem drogu se pokaže glava grofa Lodróna.)

Turški vojaki.

Hurá, hurá! O velik nam je Alah!

Zavesa pade.

Spomini tete Klare.

(Povest. — Spisala Pavlina Pajkova.)

(Dalje.)

Tretje leto je bilo poteklo od usodnega dné, ko sem zvedela o prevari. Šele tretje leto, a meni se je zdelo, da je že cela večnost. Ni čuda: saj nisem živela, temveč samo životarila. Dolgočasno je bilo moje življenje; skoro bi ne bila vedela, čemu živim. Ko bi bila čutila le količkaj veselja ali zanimanja do katere stvari, življenje bi mi bilo manj bridko. Toda nič; v meni je bilo vse mrtvo, vse hladno kakor v grobu. Ko bi bila mogla vsaj sovražiti njega, moritelja mojih čustev! Maščevanje bi bilo povzročilo nekaj polajšanja ranjeni duši, tako sem si mislila. Tudi tega ne! Prava ljubezen se more izpreminjati v zaničevanje, a v sovraštvo nikoli ne.

Jedino, kar je vplivalo blagodejno na mojo mračno dušo, bila je samota. Po ure in ure sem sedevala kje v kakem skritem kotičku našega gaja ali bližnjega gozda, in ondi sem nepremično zrla pred-se. Nekaj kakor prijetna omama navdajalo me je ob tem; v takem stanju sem pozabila gorja, in tajala se mi je ledena skorja, ki mi je oklepala prsi. Nehoté se mi je oko upiralo v gosto vejevje, da bi zagledalo nebo. In presunila me je tešilna mehkoba, oko mi je od hvaležnosti zarosilo. Našla sem bila lek svojim ranam, up v svoji brezupnosti, moč svojemu trpljenju. Vera, ta vedno migljajoča zvezda, ki nikoli ne utrne, razlivala je svoje blagodejne žarke v mojo otrplo dušo. Čim večkrat mi je duh poletel nad zemski prah, tem živeje so se mi predočile resnice, ki jih uči krščanska vera, tem večja udanost se mi je vselila v srce. Trpela sem še, a voljno prestajala; tožila sem še, a ne več obupovala. In tako sem prav z močjo in

jedino le s tolažbo naše nebeške vere dospela do onega mirnega in zadovoljnega življenja, zaradi katerega mi ljudje zavidajo, in ki je celo tebi, Hilda, vzbudilo veliko pozornost. Naslonjena na neomahljivi steber verske udanosti, prestala sem pogumno še celo vrsto mračnih dnij in dušnih bojev, ker kupe bridkosti — žal — še nisem izpraznila do dna.

Nekega dné sedim zopet po svoji navadi v tihotnem gozdu. Nevedoma si izberem prostor za onim drevesnim deblom, kjer sem pred tremi leti vsplašena po Leontinini grožnji iskala zavetja. Ravno sem mislila, ali ni baš danes obletnica onega dné, ko mi zadonita na uho ljubko otročje blebetanje in smeh. Premaknem se iz kotička, da pogledam, kdo je.

Po stezi meni nasproti je šla starikava žena z jerbaščkom na roki, in vodila negotove korake otroku, ki je utegnil biti jedno leto star.

Dete je bilo gosposko; žena, kakor se je poznalo, bila je njega pestrna. Ko se mi približata, pomolí mi dete ročico polno nabranega cvetja. Z jedno roko sežem po ponujeni cvetici, z drugo pobožam nežno lice, ki se mi je prijazno nasmehljalo.

Nenadoma se zganem. Desnica, ki je ravno potegnila po črnih njegovih lascih, zleze mi navzdol, cvetke pa izpustim, da padejo na tla.

Kakšen obraz ima to dete? Čegave so te poteze? Čegave te oči?

Šumenje me vzdrami. Bogato oblečena debela gospa se mi približa.

Skočim kvišku. „Leontina!“ zakličem iznenajena.

Gospa me pogleda čudeč se; ni me takoj spoznala.

„Gospodična Klara, kaj ste res vi?“ začudi se nato, in poznalo se ji je, da jo je srečanje z menoj zadelo nepričakovano in neprijetno. „Težko sem vas spoznala, tako ste izpremenjeni. Menda pa niste več gospodična“, pristavi nato z glasom, ki je izrazil željo, da bi ne bila; „najbrž že gospa?“

„Še vedno gospodična, in bržkone kot taka tudi umrem“, odgovorim s trdnim glasom. Bridkost, srdu podobna, polastila se me je, ko sem bila začula njen glas.

„Kakor vidim, mislite še vedno idealno“, odvrne s porogljivim glasom. „A ta pretirana idealnost vam je samo v kvar; le pogledajte se v zrcalo. Mene imejte za vzgled! Glejte, kako sta mi proza in praktično življenje dobro teknila! Odkar sem omožena, in tega je že nekaj nad dve leti, šele prav vem, kaj se pravi prijetno živeti. Posnemati me morate.“

Ozrem se na njo. Res, kako okrogla je postala v teku treh let! Nihče bi ne bil spoznal v njej nekdanje suhe, žilave Leontine. Samo obraz je bil vedno isti: neprijazen, zopern. „Dve leti ste omoženi?“ rečem brez zanimanja, „in — to dete — je — vaše?“ pristavim v pretrganih besedah, kakor da si ne morem tolmačiti, da bi bilo to resnično.

„Moje!“ pritrди ona s poudarkom in se s ponosom ozre na-nje. „No, sem pridi, mali, daj gospodični roko in ji povej, kako ti je ime!“

Dete stori. Ročico mi pomolí ter me zvedavo pogleda s svojimi velikimi, skrivnostnimi očmi. V novič zadregečem. Zmedena sem opazovala njegov obrazek.

Leontina spozna, kaj se mi godi v duši. Zmagovit posmeh ji zaigra na ustnih. „Očetu je ves podoben, ali se vam ne zdi? — No, pa še nisi povedal, kako ti je ime“, reče detku. Otrok nategne mala usteca ter z velikim trudom spravi na dan: „O-O-diii-lo“.

„Odilo, kakor oče“, pritrди gospa mirno.

„Kakor oče!“ odmeva v moji zavzeti duši. Slutnja, grozna slutnja me obide. Spustim se na trato. Noge so se mi tresle, po glavi mi je šumelo, mraz in vročina sta me obhajala zaporedoma. Siloma zberem misli. Ali sanjam? — Je-li vse, kar vidim in čujem, resnica, ne pa izrodek domišljije?

„Kaj gledate tako neverno?“ nasmehne se Leontina. „Ali se vam dozdeva tako čudno, da bi bil Odilo, vaš nekdanji znanec in — no, dà, vaš ženin, postal moj soprog? Saj ste vedeli, da ga ljubim, in sicer tako ljubim, da sem ga hotela, da sem ga morala dobiti. Razum vam je moral povedati, da vi niste ustvarjeni, da bi postali njegova soproga. Vi, tako skromni, tako pre-

prosti! Kako mu je v korist zakonska zveza z menoj! Samo uplivu mojega očeta se ima zahvaliti, da je z jednim skokom preskočil deset svojih tovarišev, ki so imeli upanje do visoke službe, katero je dobil on. Kar nakrat je postal imenitna oseba; čast in slava se kar usipata nanj. In to veliko srečo ima zahvaliti samo meni, moji ljubezni.“

„Vaši ljubezni! — Pa če vas on nikoli ni maral?“ zakličem obupno in skočim na noge. Kakor duh sem stala pred njo, telo mi je vzrastlo kvišku, čutila sem, da se niti jedna kaplja krvi ne pretaka več na mojem vsplāšenem licu; oči so mi žarele, prsi so mi valovito plale, na pol odprta usta pa hlastno potezala vaše zrak, da nisem onemogla. Vrelo je v meni jeze in bolesti.

„Nikoli vas ni maral“, ponovim še jedenkrat, „nikoli! Oh, sredstva, s katerimi ste ga oamili, da mi je prelomil dano besedo in postal vaš soprog, morala so biti grozna, sicer bi se ne bil udal.“

Moja zadnja opazka jo je spravila v zadrego. Zdelo se mi je, da je zabledela. Nemirno je zrla okoli, kakor bi nekoga pričakovala.

„Idi z otrokom naprej“, ukaže pestrni, „in poišči v dolinici za gozdom prostorčka, da sedemo k mali južini. Potegni jestivo iz jerbaščka ter imej vse pripravljeno; kmalu prideva za teboj.“

„Prideva“, ponovim v duhu, „torej pride še nekdo. Najbrže on, Odilo.“ In srce mi jame močno bít, da je pač Leontina čula njegove udarce.

A zbežati nisem hotela. Neustrašena sem hotela počakati njega — nezvestnika.

Pestrna odide, kakor ji je bilo ukazano.

„In sedaj, gospodična Klara, bom odkritosrčno odgovorila na vašo prejšnjo opombo“, reče Leontina prijazno in se mi približa. „Čemú bi se kujala? Kar je minulo, je minulo, in ako je v preteklosti kak pogrešek na — na vaši strani, pozabljeno bodi. Prijateljici hočeva biti vnovič.“ In zaupno seže po mojo roko.

A jaz ji iztrgam roko in se ji umaknem. Srpo jo pogledam v obraz; vso nezaupnost, ves srd, vse zaničevanje sem izrazila v svojem pogledu. Nisem več bila nekdanje plašno, mehkočutno, vsaki prijazni besedi zaupajoče dekle; prevare so me bile izučile.

„O katerem pogrešku govorite?“ vprašam nato osorno. „V moji preteklosti ni nič takega, česar bi se imela sramovati, kar sami predbro veste. Čista mi je vest, vedro imam čelo.“

Leontina se je delala, kakor da ni zapazila moje neprijaznosti, kakor da ne vidi mojega razžaljenja. „Zato tudi nimate pravice, da bi očitali Odilu nezvestobo“, nadaljevala je, opirajoč se na moje prejšnje besede. „Vsak mož

Odilovega značaja bi bil v teh razmerah prelomil besedo. Pomislite, kako velika je pregreha, ki se vam očita, kako — —.“

„Pregreha? Meni, da bi kaj očitali, kar bi omadeževalo moje poštenje? — Za Boga, kaj je to? — Kdaj in kako naj bi se bilo pripetilo? Razložite mi, pamet mi zastaja“, sežem ji togotna v besedo, ter ji stresem roko, katero sem bila hlastno pograbila.

V življenju se nam naključijo trenutki, v katerih dobi najpohlevnejši in najbojazljivejši človek moči in poguma, da sam ne vé, od kodi.

Jaz sem bila v takem položaju. Nekaj, kar je bilo podobno divji razkačenosti levinje, prevzelo me je bilo nenadoma. Najrajša bi ji bila roko zdrobila.

„Moj Bog, ne delajte se tako nevedne“, rekla je tiho in se vèdla, kakor da jo je strah tega, kar sem jo silila povedati; „nerada govorim o stvaréh, katere žalijo poštenje . . . Saj veste, nevesta ste že bili, pa ste si po večkrat na teden dopisovali z onim mlečnozobim poročnikom, ki vas je bil jedenkrat obiskal pred tremi leti.“

„Mlečnozobi poročnik?“ ponovim iznenažena in jo resno pogledam. V prvem trenutku si nisem mogla domisliti, koga ona misli; bila sem preveč razdražena. A kmalu se mi razjasni spomin.

„Vi mislite Vladimirja, mojega bratranca?“ povprašam.

„Bratranca? Že poznamo to“; zasmee se Leontina hudobno. „Navadno postane dvojica, katera se nekoliko prerada vidi, pa ob enem želi, da bi bilo vse tajno, bratranec in sestrična. — Ali mislite, da je ostale tajno“, nadaljevala je ona in se šopirila, „kako ste v neki viharni noči prihiteli splašeni na brzobjavno postajo ter skrivaje poslali ‚ljubeznivemu bratrancu‘ večjo vsoto denarja? Pa kako ste prosili dotičnega uradnika, ki je denar odposlal, naj o tej stvari nič ne pové vašima roditeljema? Ali ni bilo to sumljivo? — Pa da bi se sestrična tako veliko-dušno žrtvovala svojemu bratrancu? Pojdite no“, poroga se ona.

„Bog nebeški, da tako daleč sega človeška hudoba!“ zavzamem se z gnusom. „Torej niti dober ne smé človek biti, ne da bi zatrobil v svet, kar je dobrega storil? Res je, da sem Vladimirju nekaj časa dopisovala skrivaj. Zabredel je bil v hudo denarno stisko in me zato prosil svéta in pomoči. Neki dan pa pride obupno pismo od njega s tem-le naznanilom: „Ako do prihodnjega dné ne položim upniku v roke dolžne vsote, izgubim čast in službo! Rotil me je, naj mu pomorem, ako se le dá, in sicer brez vedenja mojega ostrega očeta,

njegovega variha. Nisem mnogo pomišljala. V svoji pušici sem hranila dovoljno vsoto; tako sem mu jo nemudoma odposlala brzobjavno.

Dotičnega uradnika sem potem res prosila, naj o tej pošiljatvi očetu nič ne pravi, materi sem pa bila vse zaupala. — In to moje dobro delo se mi je štelo v greh? Krivo je torej moje nesreče?“ vzdihnem neverna in zdvojena ob jednom.

„Jaz sem tudi dejala, da ni mogoče“, izgovarjala se je Leontina v vidni zadregi; „toda dokazi so bili tako jasni, okoliščine so govorile toliko zoper vas, da sem naposled verjela — in —.“

„In pred njim očrnila mojo čast, moje poštenje“, dokončam bridko. Obtičala je bila sredi stavka ona, ki sicer ni nikoli izgubila spretnosti v svojih razlogih.

„Ej“, nadaljevala je nato lahkotno, da bi pokrila svojo zmočenost, „recite, kar hočete, malo preveč ste se vendar pečali ž njim, saj sem videla, kako — —“

Ukazujoči: „Stoj!“ v najini bližini oglušči Leontinine besede. Kakor bi bila izrastla iz zemlje, stala je nakrat med nama moška oseba. Ozrla se nisem nanjo, a vedela sem takoj, da je to on — Odilo.

„Ne muči je dalje, saj vidiš, saj predobro veš, da je nedolžna“, reče še dalje oni grozno doneči glas, ki je vrel iz njegovih ust. „Ali te ne gane pogled na svojo žrtev? — — Klara, Klara“, nadaljeval je, in glas mu je bil vedno milejši, „vso govorico o tvoji nezvestobi si je izmislila le ona. O tem sem sedaj popolnoma prepričan. Sedaj vidim, da si nedolžna. Ker sem te resnično, morda celo preveč in ne-skrbno ljubil, zato sem postal žrtva njenih nakan. Naravnost je udarila na najobčutljivejšo struno mojega srca. Grdila je tvoj plemeniti značaj, ki je bil moj največji čar. Ranila me je s tem do smrti. Bolest zaradi strašne prevare mi je zmèdla pamet. Kakor obupen sem se združil ž njo za celo življenje, največ zato, ker je vame silila, ker je trdila, da bo zakon jedino zdravilo mojim ranam. Udal sem se ji brez pravega zavedanja, kakor bi bil tudi slušal, ako bi mi bil kdo svetoval, naj pijem strup. Hotel sem samo pozabiti ali vtopiti srčno trpljenje.“

In Odilo je pritiskal stisnjene pesti na prsi, kakor bi bil ondi začutil hudo bolečino.

Nato se zgane, kakor bi se bil nečesa domislil. „Oh, da sem mogel, da sem hotel verjeti! Zakaj nisem bolje premislil, zakaj nisem dalje počakal! Pa sedaj je storjeno, sedaj je prepozno. Oh, Klara — — —“, pa že ni mogel več govoriti. Bolečina mu je zadušila besedo v grlu. Obrnil se je strani, zaklical še „z Bogom!“

potem pa je odšel, odkoder je bil prišel. Kmalu zavije med gosto vejevje.

Ves čas, ko je Odilo govoril, gledala sem v tla. Nobena moč bi ne bila mogla prisiliti me, da mu pogledam v obraz. V burji raznovrstnih nasprotujočih si čustev sem poslušala njegov glas, ki je bil komaj podoben glasu nekdanjega Odila. Kadar pa začujem odmev njegovih odhajajočih korakov, tedaj me popade silno hrepenenje, da bi ga pogledala.

Samo jeden hip so moje oči utegnile ustaviti se na odhajajočim, zakaj že v istem trenutku je izginil za grmom.

Ob tem pogledu me zaboli srcé, nepopisna sočutnost me presune. Da bi oni sključeni mož v zanemarjeni obleki bil nekdanji gibčni Odilo? — On, ki je bil raven kot sveča in vedno izborno oblečen?

Leontina pa je med tem sedela blizu na travi z največjo mirnodušnostjo, kakor bi se vsa ta stvar ne tikala ravno nje. „Vidite, taki so moški“, reče hladnokrvno; „vsi so nehvaležni, vsi so hude jeze. Bodite zadovoljni, da ni postal vaš soprog. Jednaki prizori se pri njem ponavljajo vsak mesec nekolikokrat.“

„Ker je nesrečen“, rečem sočutno.

Ona zmaje malomarno z ramami. „Sam je kriv, če se čuti nesrečnega. Življenje ga bogato obsipa s svojimi darovi, zadovoljen bi moral biti in pa še prav hvaležen. Srečno, gospodična Klara“, pristavi in vstane, da odide. „Nič naj vas preveč to ne plaši, kar ste ravnokar slišali. Taka majhna pričkanja so neizogibljivi oblački zakonskega življenja, po katerih solnce sije tem jasneje. Do jutra bo vse pozabljeno.“ — Leontina se nasmeje, a meni se je zdelo, da ji smeh ne prihaja iz srca.

Ko tudi ona izgine mojim očem, zamislim se nekaj trenutkov. Nato se vzravnam po koncu, in bilo mi je, kakor da se je velikanska teža odvalila z mojega srca. Roki pobožno sklenem, pogled poln najiskrenejše hvaležnosti povzdignem proti nebu, ter zašepčem iz globočine srca: „Ni bil mene nevreden, ni bil kriv moje nesreče! Bog, Bog, za to milost sprejmi mojo zahvalo.“

Še oni večer je Odilo s svojo rodbino odpotoval. Zvedela sem to slučajno in bila sem

s tem zadovoljna. Tako je bilo najbolje za najin mir.

Takoj drugi dan se ojačim in poprosim očeta, da mi pokaže ono brezimeno pismo, ki je bilo početek moje nesreče. Njegova pisava je bila nerodna; znalo se je, da si je pisatelj prizadeval, da bi kazil lastno pisavo. Na prvi pogled sem spoznala Leontinino roko.

Pismo je na kratkem naznanilo, da je Odilo že oženjen; mojega očeta sveta dolžnost je torej zabraniti vsako nadaljnjo zvezo. Oče naj se prepriča, da pisatelj ne laže in naj pozveduje v Berolinu. V ta namen je bil pridejan naslov, do katerega naj bi se obrnil.

Aslov se je glasil krivo. Odilo je bil tajnik pri poslanstvu v Berolinu, a v priloženem naslovu je stalo: „tajnik laškega . . . društva v Berolinu“. Oče v razburjenosti tega še zapazil ni bil, a jaz sem se takoj spomnila, da je Odilo nekdanj pravil o svojem bratrancu istega imena, ki je bil tajnik onega društva v Berolinu.

Po tem človeku je torej oče pozvedoval in dobival odgovore, da je oženjen, kakor je bil res. Ko bi jaz bila pregledala pismo brž takrat, na oni prežalostni božični večer, kakor je mati hotela, iztaknila bi bila sleparijo in morda še zabranila hudo nesrečo. Zakaj Odilo še ni bil v oni dōbi oženjen, šele v naslednjem predpustu, kakor sem zvedela, stopil je z Leontino v zakon.

To pismo me je silno prevzelo. Kakšna premetena zvijačnost, kakšna lokava hudobija sta tičali v njem! In pisatelj tega groznega lista, bitje tolike moralne popačenosti, ta peklenšček v ženski podobi, Leontina, ona je bila zakonska družica mojega ženina! Ta misel me je bolj užalostila, nego njegova izguba. A ker sem vedela, da je sedaj odločena moja in njegova usoda, zato sem odslej naprej dan za dnem molila, naj Bog meni dá svojo milost, da bi prenašala nesrečo, naj potolaži Odila, naj osreči tudi Leontino, saj je njegova prava žena. Izprva sem veliko trpela, neprestano se spominjala minulosti in svoje nesreče, polagoma pa sem se zopet pomirila in potolažila s tem, da je Bog to pripustil pač iz drugega namena, kakor zaradi posvetne sreče. (Konec.)

Biserji.

15.

Nekoliko je vsak poeta,
Ta manj in oni več obeta.
In človek vsak je modrijan,
Samo različno gre na dan.

16.

Zato nam solnce sije
In dežek nam rosí,
Da zmazane omije
In mokre posuší.

Anton Hribar.

Trije zdravniki.

(Humoreska. — Spisal *Velimir.*)

Klicali so ga za Senjaka. Hišo je imel v vasi blizu večje železnične postaje. Doma je bil malo, dostikrat pa na železnični postaji in v trgu, dobro uro oddaljenem.

Zemlje ni imel kdo vé kaj, pač pa trgovino. Kdor ni mogel najti kupca, zatekel se je k njemu, in on je kupil gotovo, bodisi že tako ali tako blago, da je bilo le po ceni.

Ruta. (Risal *C. Staal.*)

Zunanjosti njegove ne mislimo popisavati — človek je človeku podoben. Govoril je rad, smejal se je rad, prekanjen bil pa tako, kakor je dandanes trgovcem potrebno. Za malenkosti se ni ménil dosti, posebno dokler ni šlo za denar. Mišljenja je bil različnega, kakor je bilo različno blago njegove zaloge.

Sena je bilo več let po vrsti obilno in po ceni. Kar pa je bilo cenéno, to je Senjak vselej rad kupil. Mnogo stotov sena si je napravil. „Pomladi se bo dala napraviti s senom dobra kupčija“, mislil si je. Prikaže se pomlad, toda seno se ni podražilo. Senjak je čakal druge pomladi, nakupi med letom še več sena — a seno

ni hotelo poskočiti v ceni. In Senjak je zopet čakal in zopet kupoval, toda seno se ni podražilo. Ljudje so se mu posmehovali in zbadali ga, a on se zato ni ménil.

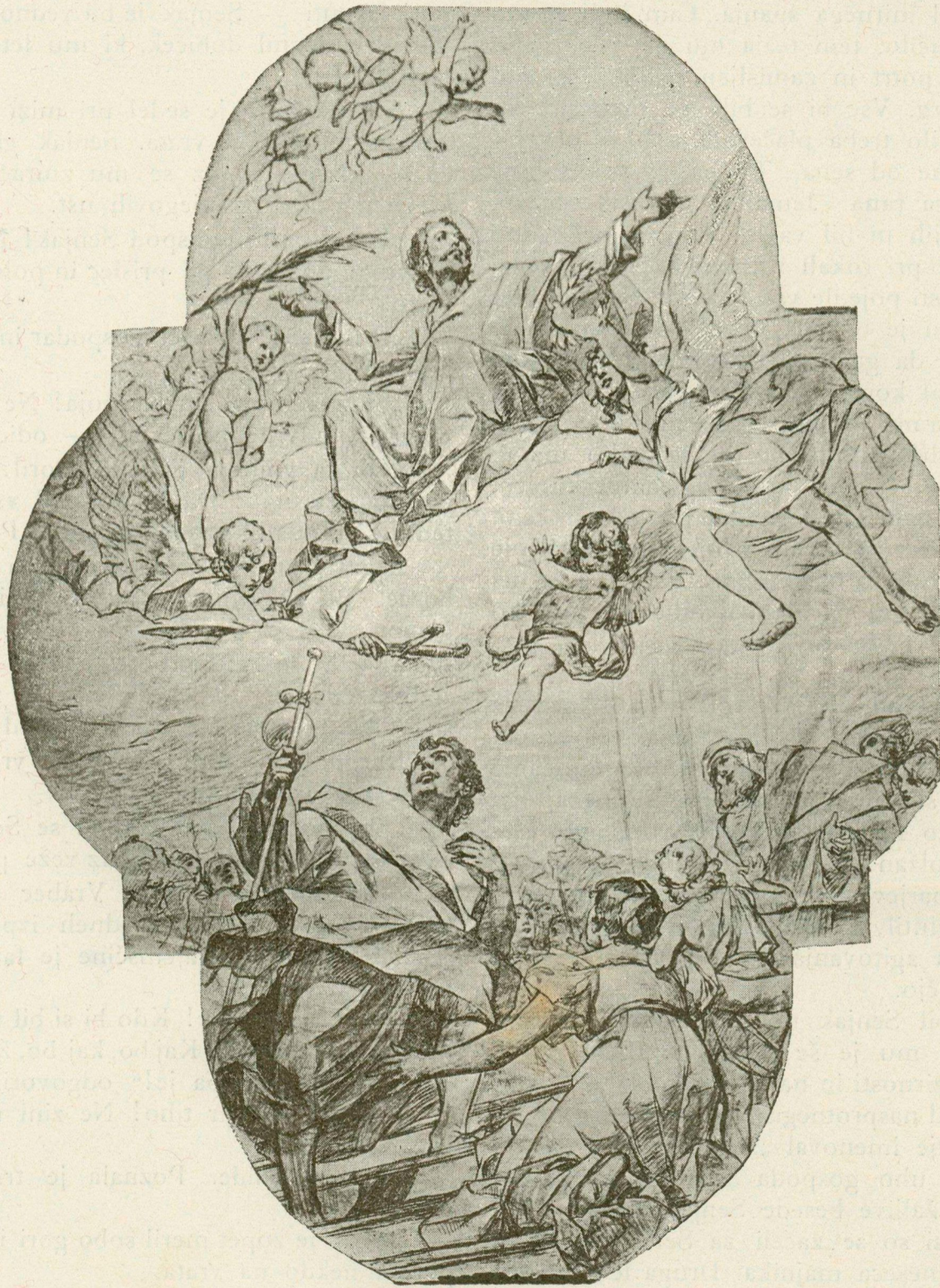
„No, Senjak, po čem daš seno?“ dražili so ga prijatelji.

„Moja ura še ni prišla“, odgovarjal jim je zavestno.

„Kdaj pa pride?“

„Kadar bo seno po tri rajnske, po tri rajnske“, ponavljal je in mël si roke.

Toda senena cena le ni poskočila. Senjak pa je bil vtaknil že par tisoč goldinarjev v senó. Vsako pomlad je prerokoval vojsko. Ako mu je kdo oporekal, trdil je, da so mu to povedali v trgu visoki gospodje, ki beró časnike,

Sv. Jakob. (Črtica *Jurija Šubica* za Šentjakopsko cerkev v Ljubljani.)

velike kakor rjuha, in so z ministri tako domači kakor on s svojo ženo. Ko pa le ni bilo vojske, jezil se je nad tistimi visokimi gospodi, ki nič ne vedó, jezil nad ministri, ki znajo samo ukazovati, davke pobirati, domača trgovina pa jim je deveta skrb.

„DOM in SVET“ 1895, št. 15.

Tako bogat pa Senjak tudi ni bil, da bi plačeval s tisočaki, in če je imel toliko sena kupljenega, mislimo si lahko, da je bil v zvezi z ljudmi, katerih se je bal, kakor se boji dolžnik svojih upnikov. Shramb tudi ni imel toliko svojih, da bi imel vse nakupljeno seno pod

svojo streho. Ako pa ima človek blago drugodi, — tudi stane.

Kadar se je Senjak razjaril — in to je bilo večkrat —, tedaj je vrgel oliko pod mizo, in sleparji, umazanci, pritepenci, škrici in drugi podobni nepotrebneži so leteli okrog njega, kakor leté ose okrog glave, ako jih razdražiš.

Na podlagi teh podatkov sklepamo, da Senjak ni imel mirnega spanja. Čim bolj se mu je seno kopičilo, tem težja mu je bila glava. Vedno bolj potrta in zamišljen je hodil na postajo in v trg. Vse bi se bilo še preneslo, ko bi mu ne bilo treba plačevati visokih obresti; in najemščine od sena. To ga je peklo huje kakor skeleča rana. Jemal je pač rad obresti, a plačevati jih ni bil vajen. Prej je imel vedno kake peneze pri rokah za male kupčije, a sedaj so mu obresti pojedle vse denarce, in še ni bilo dosti. Že mu je bródila misel po glavi, da se je zaletel in da ga senó utegne pokopati. Rad bi bil potožil komu svoje grenke skrbi —, a bilo ga je sram. Kako bi se mu šele potlej ljudje smejali! Za družbo ni več tako maral, pač pa je bolj pogostokrat pogledal v kupico. Seno bi bil pač lahko prodal po tekoči ceni, — toda Senjak je bil sila svojeglaven. Rajši je plačeval obresti in najemščino. Kar si je utepel v glavo, tega mu ni pregnal nihče — tudi, ko bi sam cesar prišel do njega.

Tisto pomlad je bila volitev poslanca za državni zbor v tistem okraju. Senjak je bil znan kot hud agitator. Vendar politično prepričanje njegovo ni slovelo. Kazalo mu je nekaj za-sluzka. Geslo njegovo je bilo: „Gospodu Belič-u sem dolžan največ in zato bom delal zanj. Tisoč goldinarjev — to ni mala reč!“ A ko bi bil Senjak slutil, kake posledice bodo izvirale iz njegovega agitovanja, bil bi pač rajši sedel doma za pečjo.

Ko je bil Senjak na dan volitve v trgu, prigodilo se mu je še nekaj neprijetnega. V svoji brezobzirnosti in navdušenosti se je spravil v gostilni nad nasprotnega volilca, trškega zdravnika, in ga je imenoval „sleparja“. Ta beseda je prišla na uho gospoda doktorja, ki seveda ni prenesel žaljive besede Senjakove.

Hudi časi so se začeli za Senjaka! — —

Bilo je meseca majnika. Druga leta je bilo ob tem času že vse v cvetju in zelenju, letos pa je pritisnila huda suša. Od solnca posmogneni travniki so kazali rjave plasti, in cvetje, kar ga je bilo, je hitro odpadlo. Ljudje niso že imeli česa pokladati živini — senice prazne, travniki osušeni. Seno je poskočilo znatno v ceni. A še hujsje je bilo po drugih deželah. Ljudje so prosili dežja, a le ga ni bilo. Že se je oglasil ta ali drugi pri Senjaku, a dobil je odgovor: „Sedaj

še ne! Po tri rajnske mora biti; po tri rajnske!“ Senjaku se je upanje pomnožilo — letos ali pa nikoli. Zopet je hodil vedrih lic na postajo in v trg. Vedno veselejši glasovi so prihajali zanj, in vsak teden je cena senu znatno poskočila. Po dva in pol goldinarja stot bi ga bil že lahko prodal. A odgovarjal je le: „Po tri, drugače ne!“ Oglašati so se jeli pri njem tudi ptuji agenti — Senjak je bil vedno ponosnejši. Že je izračunil dobiček, ki mu letos ne more izpodleteti.

Nekega jutra je sedel pri mizi in računal. Nekdo potrka na vrata. Senjak ga je poznal že po glasu. Obraz se mu zmračí in krepka kletvica prifrči iz njegovih ust.

„Dobro jutro, gospod Senjak! Nekaj imam za vas“, pozdravi ga prišlec in položi listek na mizo.

„Rubežen!“ zakriči gospodar in poskoči po koncu.

„Služba moja, služba moja! Ne morem pomagati“, odvrne prišlec in — odide.

„Oh, ta volitev! Kaj sem storil? Ta oderuh me hoče zarubiti! Da bi počakal vsaj še nekaj tednov! Toda ni se šaliti ž njim! Poznam ga.“

Zagrabi za listek in ga raztrga na drobne kosce. Po sobi hodi gori in doli in maje z glavo.

„Ko bi mi gospod Belič hotel še kaj posoditi, tedaj bi šlo pač lahko. A ta zgaga je sedaj vse pozabil, kar je obetal pred volitvami.“

Kar pomoli žena glavo skozi vrata in pové, da je prišel Vrabčev fant.

„Kaj hoče še ta?“ zadere se Senjak, da je fant samega strahú stekel iz veže proti domu.

Žena mu pové, da je Vrabec ukazal, naj spravi seno v štirinajstih dneh izpod njegove strehe. Račun od najemščine je fant spustil v veži na tla.

„Zopet ta volitev! Kdo bi si bil mislil, da so ljudje tako nestrpni! Kaj bo, kaj bo, žena moja?“

„Prodaj seno, pa je!“ odgovori mu ona.

„O tem pa kar tiho! Ne zini mi besedice več! Beži!“

In žena odide. Poznala je trmo svojega moža.

Senjak je zopet meril sobo gori in doli. Kar potrka nekdo na vrata.

„Kdo je?“

„Gospod Senjak, to-le podpišite!“

„Kaj me skrbi to?“

„Ne morem za to, služba moja, služba moja!“ Senjak podpiše.

„To-le je pa vaše“, reče prišlec in mu pomolí listek.

„Kaj pa je zopet?“

„Ne vem — z doktorjem ste nekaj imeli —“.

„Aha, toži me zaradi razžaljenja časti. Naj me le!“

Sodiški sluga odide.

„No, saj sem si mislil! No, le počakaj! Tega se pa ne bojim tako. Saj dolžan mu nisem nič.“

Zopet stopa po sobi hitreje in hitreje in premišlja. Kar obstane, prime se za čelo, ustnice se mu nategnejo na zaničljiv zasmeh in počasi izreče besede: „Ga že imam!“

„Tonica, pripravi mi posteljo, grem ležat; bolan sem“, reče Senjak svoji ženi nekaj dni po tistem usodnem dnevu.

„Kaj pa ti je, Jože?“

„Bo že bolje! Kuhanega vina mi pripravi!“

„Kamelice so boljše, Jože!“

„Pojdi se solit s kamelicami! — Vina hočem in — nič drugega.“

Žena pripravi posteljo in gre vino vret.

Senjak se vleže. Mine drugi, mine tretji dan, a Senjaku le ni bolje.

„To je še dobro, da je rad“, tolaži žena sebe in druge. „Le žeja ga, da ni nikoli dosti vina.“

Sosedje in znanci so kmalu zvedeli, da je Senjak nevarno zbolel. Ta ali oni bi ga bil rad obiskal, a žena je vedno pravila, da je najrajši sam in da je samemu najbolje. Ženi je pravil, da ga glava boli, da ga noge ne nesó, da ga boli ves život, in po teh znakih so ga obsodili za hripo. A ker le ni bilo bolje in je Senjak ženi pravil, da ga tudi bode ob strani, prisodili so mu tudi pljučnico.

Pride usodni dan 15. vel. travna. Senjak bi moral biti tisti dan v trgu pri sodišču. Zdravnik ga je tožil zaradi razžaljenja časti, ker mu je rekel vpričo ljudstva „slepar“. Pisana je bila deveta ura.

Senjak pa je modroval v postelji tako-le:

„Ne bom hodil jaz za teboj, ti boš prišel k meni, da boš pomnil, kdaj si imel opraviti z gospodom Senjakom.“

In zlobno se je nasmejal pod odejo.

Proti jutru pokliče ženo:

„Tonica, meni je slabo. Bode me, težko diham. Krč me lomi: uh, čreva mi bode raztrgalo!“

„Jože, daj si kaj dopovedati in pošlji po zdravnika.“

„Saj res, Tonica, ne bo drugače. Pošlji po Solnčka, da pride k meni!“

Solnček prihiti na prvo sapo, zapenjajoč si gumbe pri suknji: „Kaj bi rad, Senjak?“

„Vidiš ti, predragi moj prijatelj Solnček! Jaz sem bolan, jako bolan. Če mi zdravnik ne pomaga, ne vem, kako bo? In ker si moj prijatelj, hočem ti tudi povedati, kako je z menoj.

Jaz imam biti danes v trgu. Saj veš, da me je tožil zdravnik. In če bi zdravnik zvedel, da sem jaz bolan, še prišel bi ne. Zato želim, da greš ti ponj, ker se na-te zanesem. Naprezi mojo kobilico in pelji se v trg po zdravnika. Povem ti pa, da ne smeš povedati mojega imena, ampak reci le, da je bolan Žukov Jože. Mojim starišem so rekli namreč ‚Žukovi‘, česar pa ne vé tu najbrže nihče, še manj pa trški dohtar. Pazi tudi, da dojdeš v trg do šeste ure. Pozvoni pri vratih in ne smeš prej oditi, dokler ti zdravnik ne obljubi, da pojde. Razloži mu mojo bolezen in poudarjaj jedno mér, da sem izgubljen, ako me on ne reši. Gotovo ti poreče, da ima ob 9. uri gotov opravek pri sodišču, a zatrdi mu, da se povrne v trg lahko do 9. ure. Ko pa sede zdravnik na voz in bodeta že kak četrto ure od trga, tedaj pa cukni kobilico za vajeti — že veš, kaj zna! Čim dalje ga voziš, tem bolje. Ali si me razumel?“

Solnček vstaja in gleda okrog sebe, kakor bi nekaj iskal. Senjak seže za končnico in mu stisne nekaj v roko. Solnčku se razjasni obraz, ob jednom pa ustnice raztegne sarkastično in reče:

„Nič se ne boj, Žukov Jože, poznavava se.“

In Solnček gre zapregat kobilico.

Senjak pa se skrije pod odejo in premišljuje, kako se bode zanj dan iztekkel.

Okrog osme ure pridrdra voz v vas. Na njem sedi neznan človek.

„Dohtar se pelje“, zaženo ljudje in vro vkupe.

In res. Pred Senjakovo hišo ustavi voznik.

Ta pa se je potil v postelji in srce mu je tolklo, kar se dá.

„Kje pa je Solnček?“ popraša žena prišleca na pragu.

Ta pa zmaje z ramama in popraša po gospodarju.

Kar so ljudje že zvedeli po vozniku, tega Senjak še ni vedel.

„Oh, oh, pomagajte“, zakliče vstopivšemu prišlecu.

„Kaj vam je, bolni ste?“

„Oh, pa kako? Brž, brž! po meni bo!“

„Ubogi, jaz vam ne morem pomagati. Zakaj ne pošljete po zdravnika?“

Tedaj se zategne Senjaku obraz in zakliče: „I kdo pa ste?“

„Jaz sem agent tvrdke M. iz Trsta; slišal sem, da imate mnogo sená na prodaj.“

Hitro mine Senjaka ob teh besedah vsa vročnica in ves izpremenjen govori:

„A tako? No, no! imam ga, imam. Po čem ga plačujete?“

„Koliko ceno bode nastavili?“

„Po tri rajnske, drugače ne.“

„Nič ceneje? Predrago bo!“

In tako sta se pogajala, dokler se ništa pogodila. Senjak bi se še ne bil udal, a rajši je vendar obljubil, da postavi seno na postajo, da je le mogel reči: „Po tri rajnske sem je prodal.“

„Odleglo mi je, odleglo“, reče Senjak in hoče iz postelje. Vesel je bil, silno vesel, da je prodal seno.

„Nikar, da se ne prehladite!“ svari ga agent.

Toda Senjak vendar-le vstane in obleče zimsko suknjo. Ko sta se že skoro domenila, potrka nekdo na vrata.

Hitro smukne Senjak s suknjo vred v posteljo. Menil je, da trka zdravnik.

Nakrat postane zopet otožen.

A v sobo stopi gospod župnik. Maševal je pri podružnici in, zvedevši, da je Senjak nevarno zbolel, obiskal ga je.

„No, no, Senjak, kaj pa vas je tako potlačilo?“

„Eh, gospod župnik! Kaj bi vam tako zakrivati! Res, hudo mi je bilo; poslal sem po zdravnika. Toda sedaj mi je odleglo.“

Župnik izprevidi kmalu, da ni nič nevarnega, in že hoče oditi.

Toda Senjak pokaže vso svojo zgovornost in pripoveduje marsikaj, kar ga je tlačilo. Vendar o zdravniku ni povedal nič jasnega. Agent, ki je med tem odšel, vrne se in pové, da se pelje zdravnik.

„Oh, gospod župnik, nič več ne morem zakrivati. Pomagajte mi iz zadrege!“

„I kaj pa imate takega?“

„Prosim vas, počakajte malo! Kmalu vam bode stvar jasna.“

Agent pa je zopet zapustil sobo, ko Solnček pridrvi kobilico pred hišo. Zadovoljno se je smejal. Zdravnik pa je nevoljen lezel z voza in se jezil nad Solnčkom in njegovo kobilico.

„No, kaj vam je?“ reče nevoljno, pristopivši k postelji. A takoj stopi za korak nazaj.

„Ali ste vi Žukov Jože?“

„Sem, sem. Tudi ‚Senjak‘ mi pravijo ljudje.“

Zdravniku zastane sapa in trdo besedo izusti v ptujem jeziku.

„Po kaj ste me klicali? Saj vam ni nič!“

„O mi je, mi je, gospod doktor! A odleglo mi je pa res na jutro, da se kar čudim.“

Zdravniku šine druga misel v glavo.

„Ali veste, kje imate vi danes biti?“

„O vem, vem, gospod doktor! — Počakajte, počakajte, gospod župnik!“ zakliče brzo za župnikom, ki se je hotel umakniti.

Zdravniku pa se vedno bolj zdi vse to gola komedija.

Preiskavši ga, pokliče ženo, pové ji, kako mora ravnati z njim in zapiše nedolžni receptek. Ker se mu je zdelo, da je Senjakova bolezen namišljena, hotel je že nekaj izustiti, toda pre-

misлил se je. V jeziku, Senjaku neznanem, obrne se do pričujočega župnika in mu reče:

„To je norec, ne?“

Župnik pa se le pikro nasmeje.

Senjak pa, ki je bil premeten, spozna takoj na obrazih, da je sedaj prilika, poravnati, kar še ni poravnanega.

„Gospod doktor! Še jedno prošnjo imam do vas. Saj me vidite, kakšen ubožec da sem, in gospod župnik, vi me tudi poznate, da sem nagle jeze. Iz srca mi je žal, da sem vas oni dan razžalil v gostilni v trgu in prosim, da mi odpustite.“

„Kaj? Ali menite, da bodete tako odnesli peté? Ne, nikakor ne! Danes sem vaš zdravnik, pri sodišču bodem pa vaš tožnik.“

Senjak gleda jedno mér na uro. Ko je imela že kmalu biti deveta, tedaj vpraša Senjak odločneje:

„Gospod doktor! ali ste naznanili sodišču, da ste službeno zadržani?“

Zdravnik se zgane.

„Kontumacirana sta“, poseže vmes župnik. Do devetih ne pridete, gospod doktor, v trg in zato je najbolj pametno, da se tu poravnata.“

Zdravnik stopi parkrat gori in doli po sobi in naposled izpregovori:

„Dobro! Samo Senjak mora preklicati v časniku, kar mi je rekel.“

„Oho, gospod doktor!“ ojunači se Senjak, „tega pa ne bom. Rajši sem pa še zaprt.“

Zdravnik pograbi klobuk in hoče oditi. Toda župnik ga prime za ramo in mu zašepeta na uho: „Za vas je častneje, da vas s takim primkom, kakor je ‚slepar‘, Senjak ne vlačí po časnikih. Tudi bi odslej težko kaj opravili, ker sta oba uro zamudila.“

Nato se obrne župnik do obeh:

„No, Senjak, ker ste danes tako dobro kupčijo napravili s senom“ — tu mu pomežika — „bodete plačali gospodu doktorju kot načelniku družbe sv. Cirila in Metoda 20 kron za družbene namene. Ali vam je prav, gospod doktor?“

„Tisto pa“, bil je odgovor. Senjak pa seže z veseljem zopet za končnico, kjer je imel listnico. Tudi zdravnika je dobro obdaril.

Župnik in zdravnik odideta.

Zdravnik je mrmral, sedaje na voz: „Dobro sem opravil.“ Župnik je mislil, vračaje se domov: „Dobro sem razsodil.“ Senjak pa je lezel iz postelje in govoril: „Dobro sem jo izdelal.“

Agent in Senjak pa sta se tistega dopoldné še dolgo menila in senó močila. Solnčku se je tudi tisti dan dobro godilo.

Senjak je kmalu poplačal vse dolgove, in še dosti denarja mu je ostalo. — Zopet hodi vsak dan na postajo in v trg, in kadar ga bodo zopet obiskali v jednom dnevu trije zdravniki, tedaj vam bom že poročal.

Dragemu prijatelju Aleksiju

o njega prihodu v domovino pozdrav iz ptujine.

Na rôdnih tleh, na rôdnih tleh,
V domači zopet drági vási;
Po dolgih letih, trudnih dneh
Spet gledaš jih, kot v davnem čási,
Te hribe naše, hólme znane,
Te vrte cvètne in poljane.

Po dolgih letih spet zveni
Krog Tebe glas domači, mili,
In vsi, ki ljubil kdáj jih Ti,
In vsi, ki Tebe so ljubili,
Kakó so zopet Te veselí
Pozdravili in pa vsprejeli!

Oj srečen Si, prijatelj moj,
In jaz iz daljne Ti ptujine
Prisrčno kličem: Bog s Teboj
V naročji drage domovine!
In kličem: Pomni, kar naróčil,
Ko sem od Tebe jaz se ločil!

Glej, Tvoj napočil zdaj je dan —
O njem takó si sanjal često —
Vse, kar domovju si dolžán,
Povračati prični mu zvésto:
Saj je sladkó za národ délo,
In v knjigi večno bo živeló . . .

Na rôdnih tleh, na rôdnih tleh,
V domači zopet drági vási,
Po dolgih letih, trudnih dneh
Spet gledaš jih, kot v davnem čási,
Te hribe naše, holme znane,
Te vrte cvètne in poljane.

Iz duše sreče Ti želim,
K ti sreči, tolikanj želéni,
S Teboj se v duhu veselim,
S Teboj srcé je polno mēni;
Zato še ênkrat iz ptujine:
Pozdravljen v krilu domovine!

Mih. Opeka.

Kovačigrajska hči.

Tje v Kolpo pod Kovačigrad
Ribarit hodi ribič mlad;
Pa niso ribice samó,
Ki ribiča mamé tako:
Tje zvablja grajska ga Ludmila,
Ki peva kakor gorska vila,
Zato ribari tu, zató.

In vsako jutro, vsak večer
Poslušá ribič grajsko hčer,
Težkó dočaka, da je noč,
Dočakati ni jutra moč;
In ribič večkrat le po vodi
Pod gradom s čolnom svojim brodi,
Tje zgodaj gré — in pozno proč.

Zvon vabi na Gospodov dan,
Da k službi božji gre kristjan;
Le ribič mladi spè pod grad,
Ko somrak še je, jutra hlad,
Vesla po Kolpi dol in gori,
Z gradú se čarna pesem ori —
Srce mu bije polno nad.

Oh, kaka pesem! Kdo pozná,
Kje deva lepši glas imá?
Ta glas krepak, kot gorskih vil,
Čaróben, nežen, jasen, mil!
Ni čuda, da ribarja zvablja,
Da ná-se in na vse pozablja,
Da zmir najrajši tu bi bil.

In čuj ga, čuj, prisege glas
Gromi na grad, gromi na vas:
„Visoko, krasno si nebó,
A jaz sem majhen, slab takó:
Pa vendar, Bog, pustim veselje
Nebeško, spolni le mi želje,
Da slušati smem devče to!“

Oh, kaj prisegaš in želiš!
Ne znaš, o ribič, kaj veliš:
Prisege glas, je glas strašán,
Prisege konec je grozán.
Čul Bog je glas prisege tvoje:
Naj deva ti nad Kolpo poje,
Da prišel bode sodni dan.

Zamaknjen ribič v grad strmi,
Nič ne veslá, a čoln drsi,
Poganja moč ga skrivnih sap,
Dokler ne zdrsne čoln čez slap.
Pod slap med penasto valovje
Pokoplje ribiča vodovje —
Več ni ga izpod ježnih grap.

Utihne spev, le tožen vik
Z gradú se čuje, jaden krik. —
Odtekel v Kolpi mnog je val
Na ptuja tla z domačih tal;
Podrt je grad —; pa v nočni grozi
Črn ribič se po Kolpi vozi,
In jaden spev odmeva s skal.

Anton Hribar.

Celje in okolica.

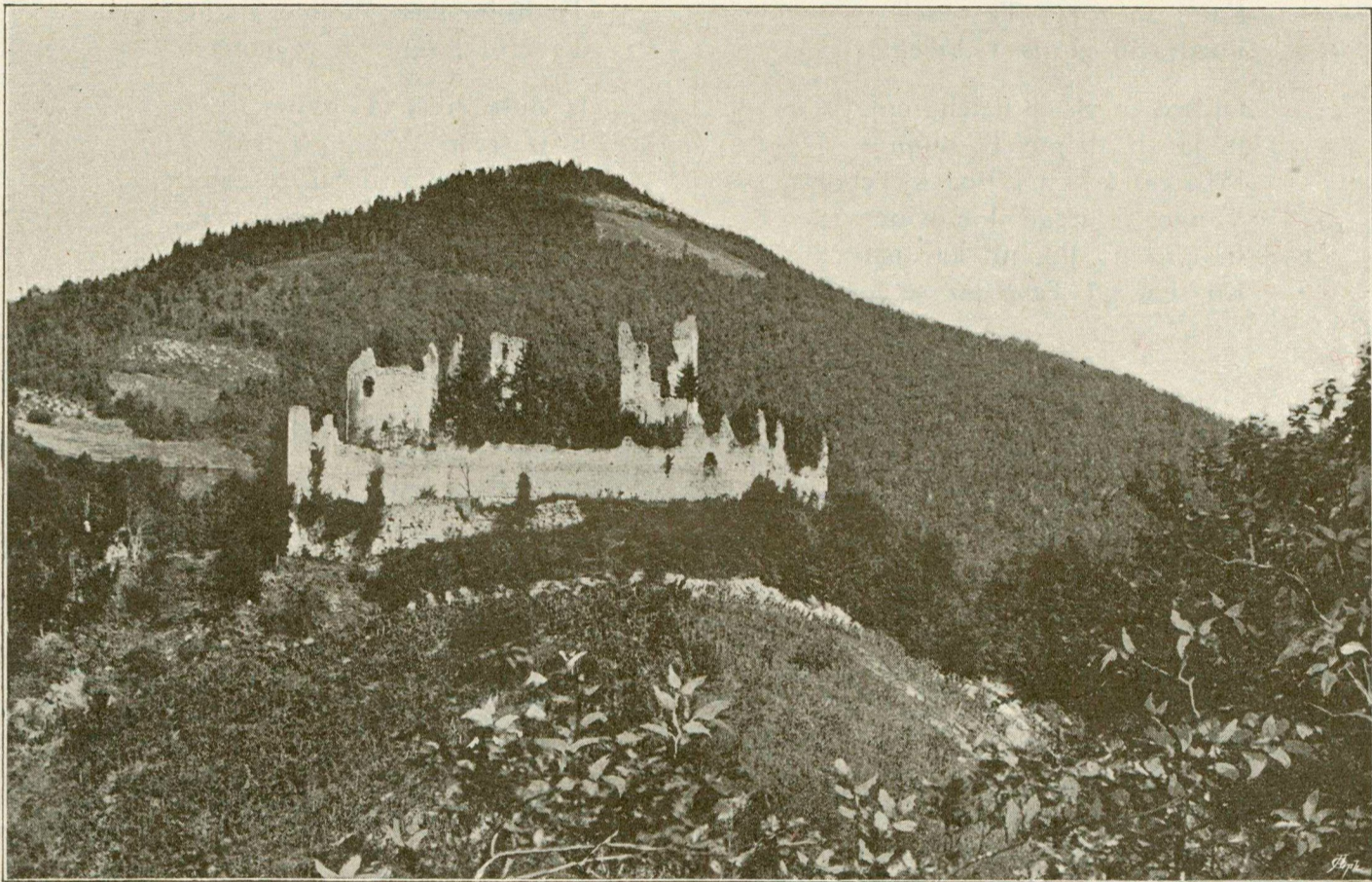
(Povestne in mestopisne črtice. — Poleg „Celjske Kronike“ i. dr. sestavil *Andrej Fekonja*.)

(Dalje.)

Herman I.

Cesar Karol IV. ni priznaval svojega prednika Ludovika Bavarca za nemškega cesarja, in je torej, kakor se zdi, Ludovikov diplom o grofovski časti sanéških gospodov smatral neveljavnim. Zakaj Karol je v Brnu dné 30. kimovca l. 1372. Hermana in Vilhelma „von San-

ecke“ iznova pogrofil z naslovom „Grafen von Cilli“. To pogrofitev sta avstrijska vojvoda Albreht III. in Leopold Pobožni v Nürnbergu nedeljo pred Martinjem i. l. pismeno potrdila.¹⁾ Karolov diplom označuje tedanji obseg celjske grofovine v teh-le mejah: Začenjajoč od Sanéka pa na jedni strani do Gornjega grada, od todi do Šoštanja, zatem pa blizu mimo Vojnika doli do Gabernika, tam je meja Rogatca, od iste

Razvaline sanéškega gradú. (Fotogr. *M. Helff*.)

meje na drugi strani zopet gori mimo Celja do Ostrovca in ravno nazaj do Sanéka, na dolgo deset milj, na široko pa od „Grubljice“ pri Podčetrtku do „Žabjaka“ pri Slovenski Bistrici na jednom koncu štiri in na drugem tri milje.¹⁾

Razven posestev, ki jih je bil pridobil Herman I. z bratom Ulrikom I., razširil je svojo oblast tudi v Avstrijski na šestnajst štirjaških milj; z grofom Friderikom Ortenburškim pa je l. 1376. sklenil za slučaj brezdednosti vzajemno pogodbo gledé na nasledstvo. Bil je tudi kranjski deželni glavar. Leta 1372. dné 22. vinotoka je

¹⁾ Vseh posestev, ki so si jih v naslednjem pridobivali celjski grofi ter kako in kdaj, ne bomo posamezno naštevati, ker bi to bilo preobširno tukaj. Itak jih navaja Ig. Orožen, C. Kr.

predsedoval v Dunajskem Novem mestu sodnikom, kateri so razsodili prepir zaradi ogerske in avstrijske meje. Sam je imel pravdo s Pfanberškimi o nekaterih gradovih l. 1373. Ženo si je bil Herman I. izbral iz vladajoče rodbine bosenskega kralja Štefana I. Tvrđka, hčer Katarino, katera mu je rodila dva sina, Janeza (ki se je oženil z Margareto, grofico pfanberško, in umrl l. 1372.) in pa Hermana.²⁾

L. 1377. je šel grof Herman I. z avstrijskim vojvodo Albrehtom III. na križarsko vojno v Prusko, kakor nekđaj njegov brat Ulrik. S starim grofom sta bila sedaj tudi njegov sin Herman mlajši in stričnik Vilhelm. Od Vratislave in

¹⁾ Prim. Lapajne, 89 sl.

²⁾ Orožen, C. Kr.

Toruna prispevši do Niemena, so drvili zatem po puščavi čez jame, vode, močvirje in skozi goščave v deželo poganov, (Prusi so bili še tedaj malikovalci). Celjani so se v teh bojih tako odlikovali, da je sam vojvoda Albreht prosil grofa Hermana I. za poviteženje (Ritterschlag), pa je nato stari grof po dovršenju obreda sijajno pogostil vojvodo in 182 vitezov.¹⁾

Herman I. je umrl na Dunaju dné 21. sušca l. 1385.; a pokopali so ga v Celju v minoritski cerkvi, katero je bil (leta 1369., 1374.) bogato obdaril, tudi s sporočili za redovnike.

Vilhelm.

Predno nadaljujemo o Hermana I. naslednikih, ne smemo preskočiti v vrsti celjskih grofov Vilhelma, sina grofa Ulrika I., in to zarádi njegovih rodbinskih razmer. Prva žena Vilhelma celjskega je bila namreč Elizabeta, goriškega grofa Meinharda VII. hči (1373.), druga pak Ana, hči poljskega kralja Kazimira II. Vel. (poslednjega Piastovca). S to-le je imel Vilhelm hčer jedinico Ano, ki se je omožila s poljskim kraljem (vdovcem) Vladislavom I. Jageloncem (svečana l. 1401., v Krakovu kronana 5. svečana l. 1402., umrla l. 1416.).

Da je bil grof Vilhelm s stricem Hermanom st. in z bratrancem Hermanom ml. l. 1377. med vojaki križarji zoper Pruse, slišali smo ravnokar. L. 1392. pa se je namenil iti v Budim kralju Sigmundu na pomoč v vojni zoper Turke; a dospevši v Beč, umrl je za kužno boleznijo dné 19. kimovca i. l. Pokopali so ga tudi v celjsko minoritsko cerkev.

Herman II.

Celjski grofi so postajali čim dalje imenitnejši in mogočnejši. Najpreje označimo Hermana II.

Herman II., sin grofa Hermana I. in bosenske kraljične Katarine, je bil izmed vseh celjskih grofov najsrečnejši, kakor méni naš pisatelj. No, mi bi rekli, da je celjski grof Herman II. pač srečo lovil, a tudi dokaj izkusil, kako je uprav sreča opoteča.

Začnimo z njegovo rodbino. Žena grofa Hermana II. je bila Ana grofica Schaumberška (Šaumberg, grad nad Lincem v Gor. Avstr.), ki je pa že pred l. 1397. umrla. Ž njo je imel tri sine: Friderika, o katerem bodemo več slišali pozneje, Hermana, ki je s konja padši umrl l. 1426., in Ludovika, ki je umrl že l. 1417.; tudi tri hčere: Elizabeto, omoženo z grofom Henrikom IV. goriškim, Ano, poznejo ženo ogerskega palatina pl. Gara, in Barbaro, poznejšo kraljico in cesarico, o kateri tudi več

zvémo v naslednjem.¹⁾ Razven teh zakonitih otrók je imel Herman II. tudi stranskega sina Hermana, kateri je bil leta 1412., ne imajoč še trideset let, postal frizinški škof in l. 1421. škof tridenški od papeža potrjen; a je preje, negoli se je preselil v Trident, umrl v Celju in bil pokopan v župni cerkvi sv. Danijela, kjer se še nahaja njegov spomenik v zidu poleg oltarja sv. Ane.

Po časti in odlični službi je bil Herman II. deželni glavar Kranjski, kakor je razvidno že iz vojvodskih pisem l. 1390., 1393. isl. L. 1395. je bil s svojimi sinovi pri deželnem zboru v Križevcih, kjer so potrdili ogerskega kralja Sigismunda tudi kraljem hrvaškim. L. 1407. je razsojal grof Herman prepire med vojvodama Leopoldom in Ernestom; in pozneje, l. 1432., ga je vojvoda Ernest odbral za varuha svojih sinov Friderika in Albrehta. Leta 1420. pak je bil celjski grof Herman II. postal celó hrvaško-slavonsko-dalmatinski ban ter je kot takov dobil mnogo vpliva tudi v Ogerski. — Tudi posestva je Herman II. povečal z mnogimi pridobitvami. Ogerski kralj Sigismund mu je bil leta 1398. podelil grad Varaždin z okolico ter grajščini Vinico in Orbac v hrvaškem Zagorju. Zatem je kupil od Sigismunda l. 1406. hrvaško Medjumurje za 48.000 gld.; a l. 1421. je dobil od kralja celo Zagorje od izvora Sotle do nje izliva v Savo. Po smrti poslednjega ortenburškega grofa Friderika (1421), ki je imel posestva v Koroški in Kranjski, podedoval je Herman vsled pogodbe od l. 1377. ortenburško in sternberško grofovino kot državni feudum, nad štirideset štirjaških milj zemlje z vsemi mesti, trgi, gradovi in vasmi, z ljudmi, sodstvi, desetnami in davki.²⁾

No, bogati grof Herman II. se je pa tudi izkazal dobrotnika vere in cerkve. V Ljubljani je leta 1391. sezidal pred bolniškimi mestnimi vrati novo cerkev v čast Marije Loretske, tam,

¹⁾ Hermana II. drugi sin, Herman III., bil je dvakrat oženjen. Prva njegova žena je bila bogata Elizabeta Abensberška, vdova grofa Ulrika Schaumberškega; druga pa Beatrika, bavarska vojvodinja. Iz prvega zakona je Herman III. zapustil hčer Margarito, ki se je omožila najpreje z grofom Hermanom montfortskim, zatem pak z Vladislavom, vojvodo tešinsko-glogavskim. (Orožen, Celj. Kronika 1426).

²⁾ Grofiji Ortenburg in Sternberg (pri Beljaku) sta bili neposredno državni, ker Ortenburški so bili odgovorni in podložni samo cesarju in državi, v posestvih svojih pa so vladali po svoji volji; imeli so takozvana „iura regalia“ t. j. vladarska prava, namreč lova, ribištva, gozdna prava in pravo kovati denar. Zanimivo je morda zvedeti, da se v listinah celjskih grofov omenjajo prvi srebrni florini, goldinarji ali zlatniki na Slovenskem, okoli leta 1370. Celjski grofi so utegnili mnogo takega denarja dobivati iz Ogerske, kjer so, poleg Florence, najpreje kovali i zlat i srebrn denar (prvo v Florenci, zato „florin“, „florin“ . . .). P. Hicinger, „Novice“ 1859, 25.

¹⁾ „Vestnik“ 1874, str. 94.

kjer je preje stala cerkev sv. Martina. Tudi v Celju je sedanjo mestno župno cerkev svetega Danijela ustanovil bržčas grof Herman II. V Pleterju nad Kostanjevico je kartuzijski samostan bogato obdaril; tako tudi samostan v Bistri blizu Vrhnike in Zajcklošter pri Konjicah. V Lepoglavi v Hrvaški pak je utemeljil, kakor se veli, ondotni pavlinski samostan, kjer se bajè še nahaja njegova slika. Še več drugih pobožnih ustanov je napravil.¹⁾

Naposled nam je omeniti še grofa Hermana II. vòjen in bojev.

Razven križarske vojne na Pruse, katere se je bil Herman udeležil s svojim očetom l. 1377., nahajamo ga še v boju z neverskimi Turki. Ogerski kralj Sigismund, brat češkega kralja in nemškega cesarja Vaclava, hotel je povsem odločno stopiti na pot mogočnemu sultanu Bajezitu, kateri je s svojimi divjimi četami vedno silneje pritiskal na zapad Evrope. Izdá torej leta 1396. proglas na vse kristijanske kneze za pomoč v obči stiski; in od vseh strani so hitele bojaželjne čete v bran. Tudi celjski grof Herman II. gre z izbranim številom junaških Slovencev na Ogersko in dalje na vshod skozi Srbijo tje v Bolgarijo na Turke. Ali tako zbrana namešana vojska je bila pri Nikopolju hudo pobita (dné 28. kimovca l. 1396.). Komaj sta grof Herman in nürnberški naddvornik Joan rešila kralja iz nesrečne bitke, da so ubežali v ladiji po Dunavu in Črnem morju v Carigrad in se od onodi prek Dalmacije vrnili domov. Za to zvestobo je nadaril Sigismund Hermana s posestvi preje (1398) omenjenimi.²⁾

Ne dolgo zatem je imel grof Herman II. novo priliko, da je bil kralju na službo. V Ogerski so se namreč po smrti kraljice Marije, Sigismundove žene, zopet nekateri velikaši zarotili zoper kralja Sigismunda ter ga celó ujeli in zaprli v Višegradu; a nato je kralja dobil v roke hrvaški ban Nikolaj pl. Gara, kateri ga je spravil v svoj grad Šikloš. Herman II., celjski grof, pošlje tedaj svojega starejega sina Fridrika k banu, da se ž njim mirno dogovori ob osloboditvi kralja; sam pak gré z močno vojsko na meje Ogerske, dočim sta tudi moravska markgrofa Jošt in Prokop, Sigismundova bratranca, istotako z mečem pretila Madjarjem, ako ne izpusté kralja. Tako je bil kralj Sigismund rešen začetkom kimovca leta 1401.; vendar je moral krivce pomilostiti, celjski grof Herman pak obljubiti svojo (drugo) hčer Ano za ženo mlademu Garu.³⁾

Vdovljeni kralj Sigismund pa je nato neki prišel sam v Celje k svojemu rešitelju grofu

Hermanu II. ter se tu zaročil z njegovo najmlajšo hčerjo Barbaro, s katero se je sedem let pozneje (1408) tudi poročil. Tako je Hermanova hči postala ogerska in hrvaška kraljica, v tem, ko je njena sorodnica Ana, hči grofa Vilhelma, bila istodòbno kraljica poljska. A ko je zatem Sigismund postal l. 1410. nemški cesar, tedaj je kitila celjsko grofovsko rodbino razven kraljevskih tudi cesarska krona. To-le je sedaj nosila lepa, a nevredna Barbara, ki je v naslednjem bila tudi češka kraljica — Sigismund je namreč l. 1419. postal tudi kralj češki — in pozneje še Barbarina in Sigismunda jedina hči Elizabeta, soproga avstrijskega vojvode in (od l. 1438.) cesarja Albrehta II. ter mati kraljeviča Ladislava Posthuma.¹⁾

Celjski grof Herman II. pa je imel še tudi borbo o nasledju, in to zaradi ortenburške in sternberške grofije. V Koroški so se začeli prepirati podložniki celjskega grofa, ki je ista posestva v last dobil leta 1421., in bamberskega škofa, kateri je tudi imel tam svoja posestva; in iz teh prepиров se je kmalu vnel krvav boj. Celjski so rinili s svojo vojsko pred bamberski Wolfsberg in so to mesto obsedali; bamberski zavezniki: Eberhard kolniški, Burkhard weisbriaški in Beljačani pak so celjska posestva zgrabili ter tako Celjane odvrnili od obsede. S prizadevanjem vojvod Friderika in Albrehta je bil vendar v Dun. Novem mestu dné 13. svečana l. 1425. sklenjen mir, vsled katerega je Bamberski dal Celjskim grad Mautenberg (v Kor.) in grad Waldstein (v Štaj.), Celjski pa so Bamberskemu izročili grada Hartneidstein in Weissen-eck v Labodski dolini.²⁾

Mimogredé še ne smemo pozabiti, da je bil celjski grof Herman II. s sinom Hermanom l. 1415. pri cerkvenem zboru v Kostnici, kjer sta cesar Sigismund in papež Janez XXIII. njega in njegov zarod potrdila za variha (advocatum) gornjegrajskega samostana. Grof Herman mlajši pak je tedaj zmagal avstrijsko-tirolskega Fridrika IV. „s praznim žepom“ v sijajnem turnirju, ki ga je bil vojvoda priredil, da je mogel papež Janez neopažen pobegniti na avstrijska tla.³⁾

¹⁾ Zakon cesarja Sigismunda z grofico Barbaro ni bil srečen. Kakih petnajst let po poroki je pregnal cesar nezvesto in brezversko ženo z dvora, da je nad leto dnij bivala na neki pusti blizu Velikega Varadina. Hči Elizabeta je sicer roditelja zopet pomirila; ali ko je Sigismund na smrt zbolel, rovala je Barbara zoper Albrehta habsburškega, na kar jo je cesar v Znojmu zaprl. Po Sigismundovi smrti l. 1437. Barbara iz zapora ubegne ter se napoti na Poljsko, da se zaroči — petdesetletna vdova — z mladim kraljevičem Vladislavom III. A cesar Albreht jo dá ujeti ter čuvati v Melniku. Tu je zatem živela z 12000 zlatov mirovnine do svoje smrti l. 1451. Pokopali so jo Husovci v Pragi.

²⁾ in ³⁾ Ig. Orožen, C. K.

¹⁾ Ig. Orožen: Dek. Cilli.

²⁾ Dr. Mayer l. c. 232.

³⁾ Orožen: Celj. Kr.

Ljubljana po potresu: V Vegovih ulicah.

Ko si je bil Herman pridobil navedena posestva, službe in časti, tedaj se je imenoval: Celjski, ortenburški, sternberški in zagorski grof, ban Dalmacije, Hrvaške in Slavonije, upravitelj zagrebške biskupije in tast cesarja Sigismunda.¹⁾ V rodu si je bila njegova rodbina tudi s poljskim kraljem, bavarskim vojvodo, goriškim grofom, bosenskim kraljem itd. Zato smemo brez pretiranja reči, da so celjski grofi bili tedaj najveljavnejši prvaki v tedanjem političnem življenju in močni, da so se merili z vsakim protivnikom, tudi z vojvodami habsburškimi.

Kot sina bosenske kraljične Katarine odločil je bil kralj bosenski Štefan II. Tvrdko, ne imajoč sam otrok, v Bobovcu dné 2. kimovca l. 1427. celjskega grofa Hermana II. za svojega naslednika. Vendar te krone grof ni dobil, zakaj ni je doživel. Tako tudi Herman ni dočkal časti in veselja, da bi bil poknežen. Cesar Sigismund ga je sicer že pozval v ta namen v Požun; ali zoper to odliko celjskih grofov se je menda že tedaj upiral vojvoda Friderik.²⁾ In tako je grof Herman II. preje v Požunu umrl dné 13. vinotoka l. 1434. Telo njegovo počiva v Pleterju v samostanski nekdanji cerkvi, kamor so ga bili pokopali.

Friderik II.

Grof Herman II. je bil srečelovec, a njegov najstarejši sin in naslednik, Friderik II., je bil pravi klativitez.

Še mlad bil se je Friderik na ukaz očetov, a verjetno proti svoji volji, oženil z Elizabeto, hčerjo hrvaškega grofa Štefana Frankopana, iz ugledne rodbine gospodarjev modruško-krških, l. 1385. Imel je z njo dva sina, Ulrika, poslednjega celjskega grofa, in Friderika, ki je pa mlad umrl, bajè v Zajckloštru. Ob svoji ženitvi je dobil Friderik od očeta Hermana II. gradove: Stainšnek, Samobor, Mehovo, Novomesto, Kostanjevico in Krško, v katerem poslednjem je navadno bival s svojo ženo.

L. 1422. umre grofica Elizabeta; našli so jo mrtvo v postelji.³⁾ Jako dolžé Friderika, da je on sam svojo ženo usmrtil; zakaj zagledal se je bil v neko dvorsko gospodično, lepo Veroniko, hčer ubožnega plemiča iz Desiniča, s katero se je tudi tri leta po Elizabetini smrti skrivaj oženil. Ali taka ženitev imenitnega grofovskega sina s prosto plemiško hčerjo ni bila po godu slavo-hlepnemu grofu Hermanu II. Friderik je tudi o tem znal, pa je zato Veroniko pred očetom skrival, sam pa je pobegnil na dvor k svaku Sigismundu v Budim. Tam ga stričnik pokojne Elizabete, Ivan krško-modruški, zaradi umora prve žene

izzove na dvoboj. Nista se sicer pobila; a cesar Sigismund vendar Friderika prime ter ga izroči grofu Hermanu.

Razjarjeni oče zapre sedaj sina v grad Ostrovico (blizu Vranskega) in zatem v gornji celjski grad v stolp, kateri se še sedaj — na pol razdrt — „Friderikov stolp“ zove¹⁾; odvzame mu vsa posestva, a celó poruši mu grad Friedrichstein, ki si ga je bil Friderik sezidal v Kočevju. K temu se odloči vsa prava prvorojenstva podeliti svojemu drugemu sinu Hermanu III., kateri se je isti čas baš v zadovoljnost očetovo drugič oženil z Beatriko, hčerjo Ernsta vojvode bavarskega. Ali ta (Herman III.) pade 30. malega srpana l. 1426. pri Kamenu v Begunjah, kjer je stanoval, s konja in se ubije.

Stari grof Herman je mislil, da je vse te nesreče v celjski grofovski rodbini kriva neprimerna ženitev njegovega sina Friderika s „prostakinjo“, pa je torej hotel dobiti Veroniko v roke. Ta se je skrivala pri kmetih in v gozdih bajè pri Kočevju, nekaj časa tudi na Vurbergu niže Maribora; pa Herman jo je zasledil ter vrgel v ostroviško ječo, kjer je dolgo medlela. Naposled jo postavi v Celju na sodbo kot „čarovnico“ in „otrovnico“. Akoprem je sodniki niso spoznali krive, vendar jo je srditi tast izročil ječarju Joštu Soteskemu, kateri nesrečnico utopi 17. vinotoka 1428.²⁾

Po nasilni smrti Veronike Desiniške je grof Herman oslobodil svojega jedino še preostalega sina Friderika ter se z njim malo po malo zopet pomiril. Friderik je sedaj stanoval v Radovljici, a jako žaloval za svojo Veroniko, katere grob je pogosto obiskoval, kakor se pripoveduje. Da se mu sin malo razvedri, pošlje ga oče l. 1431. v Rim. Na potu tje ujame Friderika ferarsko-veronski markgrof Nikolaj in ga zapre v ječo, iz katere ga reši svak Henrik IV., grof goriški, z veliko odkupnino. Vrnivši se domov sezida Friderik Belopeč v gornji Kranjski. A od sedaj mu mirno življenje omrzne ter grof začne živeti jako razblodno in burno, dirjajoč od hrupa do hrupa, od boja do boja.

No o njegovem vojevanju hočemo govoriti v posebnem odstavku, kjer bomo videli, kako je Friderik deloval skupno s svojim sinom grofom Ulrikom II. v bojih proti vojvodi Frideriku IV., v naslednje kot cesarju Frideriku III. Tukaj pa

¹⁾ Druga pripovedka priča, da je ta stolp dobil ime po cesarju Frideriku III., kateri je sem ubegnul pred Vitovcem (o čemer pozneje).

²⁾ Pokopali so Veroniko najprej v Braslovčah v tamkajšnji cerkvi. A grof Friderik je dal pozneje mrtve ostanke svoje soproge prenesti v Jurijklošter. V tukajšnji mrtvaški knjigi je baje zabeleženo: 17. okt. D. Veronica Comitissa Cilliae. (Lp. Matice Slov. 1874. 79). Soteski = von Helfenberg, od Žalca 1 $\frac{1}{4}$ ure hoda na sever, je sedaj razvalina grada v župniji Gornji Ponikvi.

¹⁾ in ²⁾ Ig. Orožen, C. Kr.

³⁾ Ali v Krškem ali v Krapini? Pokopana je Elizabeta v Celju v minoritski cerkvi.

povemo še nekaj ob ostalem življenju celjskega grofa Friderika II., zlasti iz njegovih poslednjih let.

Friderik je bil svoj od očeta Hermana II. mu porušeni grad Friedrichstein zopet pozidal ter v njem živel odveč nasladno. Nezgoda z nepozabljeno Veroniko je navdala grofa z nekako nevoljo in čemernostjo, da je na starost bil le bolj zase, prepustivši politiške stvari sinu Ulriku. L. 1447., ali po drugih 1450., svetega leta, dasi že šestinosemdesetleten starec, šel je

Friderik v sijajnem spremstvu petdesetih (ali celo petsto¹⁾) konjenikov v Rim prosit baje odpuščanja grehov, no bolj iz oholosti in gizdavosti, nego-li iz pobožnosti in kesanja; zakaj vrnivši se domov, ostal je še nadalje stari grešnik. Namen tega romanja pa je Frideriku bil tudi, papeža Nikolaja V. osebno pregovoriti, da njegovega stranskega sina Janeza — menda iz Veronike — pozakoni; to željo mu je papež tudi izpolnil 16. grudna l. 1447.¹⁾

Ljubljana po potresu: Pogled na Stari trg z reduto.

L. 1450. je začel Friderik Celje na novo obzidavati in utrjevati, ker se je nekdanje mestno obzidje bilo malone že razsulo in je bilo mesto obdano sedaj samo s plotom in rovom. (Ta obzida je bila zgotovljena do l. 1473). Tudi je Friderik popravil v mestu dolgo in mlinarsko ulico (sedaj gospodsko in kolodvorsko), ki sta bili l. 1448. pogoreli. Ono obzidje se deloma vidi še dandanes ter nam kaže, kako je bilo Celje tedaj majhno. A vendar se imenuje isto dôbo Celje že mesto; od l. 1446. je namreč stari celjski mestni pečat z gotiškim napisom:

SIGILUM CIVITATS CILIE AO † 46N

t. j. anno 1446. L. 1451. na tiho nedeljo v postu je podelil grof Friderik (ki je bil sedaj neposrednje-državni knez²⁾) Celju navadna prava, kakoršna so imela druga mesta v deželi, omejil mu mestno okolico, rešil Celjane tlake, krčmarje vinarine, odpustil jim vino, katero so morali dajati na dvor; tudi svojo hišo na trgu, nekdanj lastino H. Erlauerja, jim je prepustil za svetovalnico, pridržavši si samo jedno sobo, svoje orožišče. Imenuje se grof v dotičnem pismu: „Wir Fridrich von gottes gnaden graff zu Cilly,

¹⁾ Lp. Matice Slov. l. 1874. 80; Orožen, C. Kron.

²⁾ Gl. naslednji odstavek.

zu orttenburg vnd in dem Seger, Ban in Windischen Landen“.¹⁾ Vse te pravice je Celjanom potrdil Friderikov sin grof Ulrik II. l. 1455., ter jim še dopustil, da si sami volijo mestnega sodnika in svetovalce.

Na koncu svojega življenja je ustanovil grof Friderik II. še lepo zadušbino, dominikanski samostan Noviklošter v Savinjski dolini. Okoli leta 1449. je začel zidati samostan in cerkev, l. 1451. je dobil dovoljenje papeža Nikolaja V., in 17. prosinca 1453. je izdal ustanovni list. V tem pismu se imenuje: „Mi Friderik po božji milosti knez in grof celjski“.²⁾ Umrl je 9. rožnika 1454. v gradu Sanéku, nad devetdeset let star; pokopali pa so ga v Celju v minoritski cerkvi.

Friderik II. in Ulrik II.

(Boj z vojvodo-cesarjem Friderikom IV. [III]).

Vrnimo se še h grofu celjskemu Frideriku II. ter pripovedujmo sedaj, kar smo preje izpustili znamenitega iz njegovega življenja in delovanja v družbi s sinom Ulrikom II.

Najpreje nam je omeniti novo odliko celjskih grofov v poslednjih dveh členih njihovih.

Celjski grofi, dasiravno tako imenitni, bogati in mogočni, vendar še niso bili samostalni, nego so bili vsejednako pod oblastjo štajerskih, oziroma avstrijskih vojvod. Nedostajalo jim je še naslova: knez.

Že je bil pač grof Herman II., kakor smo slišali, kneževstvu blizu; a prehitela ga je smrt. No česar ni doživel on, to sta dosegla njegov sin in vnuk dve leti pozneje. Dne 30. listop. 1436. objavi cesar Sigismund v Pragi v sijajnem zboru,

da je celjska grofa: Friderika II., svojega svaka, in njegovega sina Ulrika II. imenoval državna kneza ter združeno celjsko, ortenburško in sternberško grofijo povišal na knežijo rimsko-nemškega cesarstva. Pokneženim grofom celjskim je podelil cesar pravo samoupravnega sodstva, dovolil jim v njihovih pokrajinah kovati denar s svojim grbom, zlato in srebro kopati, ter jim je obče dal vsa prava, kakoršna so imeli drugi knezi v cesarjevini. Tako pa so bili celjski grofi odvzeti deželskemu vladarstvu habsburškemu; postali so nezavisni, neposrednje državni gospodarji ter so se od sedaj imenovali „von Gottes Gnaden“.¹⁾

S tem se je rodbina celjskih grofov vspela na vrhunec časti in slave.

Vedno rastoča moč in čast celjskih grofov pa je bila že preje začela skrbeti štajerskega vojvodo Friderika IV. Posebno pa ga je sedaj žalilo, da je cesar celjske grofe tako odtegnil njegovi oblasti, in to še celo, ko njega ni bilo zraven. Vojvoda Friderik je bil namreč uprav isti čas v Palestini; ni torej znal, kaj se je zgodilo z njegovimi podaniki; tudi bi ne bil nikdar dovolil, da se poknežijo. Ko se je vojvoda Friderik vrnil domov, pritožil se je cesarju, da je Celjske, vazale štajerske vojvodine, poknežil brez njegovega dovoljenja. Nato mu je cesar 31. velikega travna l. 1437. odgovoril, da menda Celjska nista podložna vojvodi v toliko, kakor on (vojvoda) misli, da je poslal prepis njegove pritožbe Celjskima ter hoče slišati njun odgovor, a da naj tudi vojvoda v bodoče časti Celjske z vsemi naslovi, katere jima dajejo cesar in ostali knezi.²⁾

¹⁾ Seger = Zagorje.

²⁾ Ig. Orožen: Dek. Cilli 504 sl.

¹⁾ Orožen C. Kron; Dr. Mayer l. c. 237.

²⁾ Orožen C. Kron.

Še nekaj o besedni razporedbi

gledé na naš rodilnik.

(Spisal I. Navratil.)

— „Opasujmo uma svitle meče.“

Fr. Cegnar.

Kdo ne bi pritrdil ónim dobro preišljenim besedam urednikovim, ki jih čitaš v tem listu l. 1891. na 42. str., da bi se morali namreč Slovenci ozirati vse bolj na skladnjo (sintakso).

Dovolite, da Vam priobčim tako mrvico. Dokazal sem lani¹⁾, da se po národni govorici

in po naših najboljših pisateljev pisavi deva slovenski rodilnik včasih med predlog in njegov

— izbrisati óni „se“, ki se je po nepotrebnem vtepel — menda spotoma med Dunajem in Ljubljano. Stari glag. slovenski „zadovoléti“ (v. pf. brez „se“) znači isto, kar novodobni „zadovoljiti se“. Pogl. Janežič-Hubad 1893, str. 802 „zadovoléti“ in „Letop.“ 1894, 195 (1. op.); prvotna oblika je pa „dovoléti“, sich begnügen (belokr.), iz katere je nastala oblika „zadovoléti“ tako, kakor „zadosti“ iz „dosti“.

¹⁾ Prim. „Dom in Svet“ 1894 (764—765), kjer je pa treba v stavku: „da so se častiti čitatelji zadovoléti“,

samostalnik. V tem spisu kanim pa dokazati, da se v slovenščini rodilnik še rajši (brez kakega predloga) postavlja pred óni samostalnik, od katerega je zavisen. [To je pa bistveno isto, kakor če stoji rodilnik med predlogom in njegovim samostalnikom; zato se ne bodem v tem spisu branil nì takih (novih) primerov, kateri potrjujejo moje lanjske dokaze.]

Modrovalo se je — že mnogo let je tega — da je to pravilo slovenskim slovnicecam neznano, da tudi narod ne govori takó, niti ima Trubar kaj takega, niti Srbi (Vuk¹⁾), in da je nastalo to menda po analogiji (podobnosti), ker se stavi tudi svojilni prilog²⁾ pred ime.

Da temu ni tako, da je bila to očitna, dasi neradovoljna zmota zbog preneglega in preporšnega čitanja navedenih virov, dokazujejo naslednji primeri.

Že Fr. Metelko („Lehrgebäude der Sloven. Sprache“ 1825, 262) postavil je bil to pravilo: „Der regierte Genitiv steht gewöhnlich nach dem Worte, von welchem es regiert wird, wie: kos kruha, dvě vedri vina, sod vode, voz sena. — Er kann aber auch vor demselben stehen: ubozih oče, svoje matere edini sin.“

Takó govori res národ slovenski ‚navmes‘ še dandanašnji po mnogih krajih, n. pr.: po Goriškem, a zlasti na Krasu, po nekaterih krajih na ‚spodnjem Štajerskem‘, po Beli Krajini in po Dolenjskem sploh. Ondot pravijo po navadi: mojega očeta brat mî je (je moj) strijc, moje matere brat mî je ujec, moje matere oče so prišli³⁾, našega starega soseda hlapec pojde jutri v Karlovec. (Metl.).

Prim. tudi: „Svetega I'vana grozdjiče“ (okoli Gorice = rdeče grozdjiče, Johannisbeere, ribes rubrum. Wolf-Plet. „Sloven. nem. slovar“ 1894. I. 257 s. v. „grozdjiče“; matere božje plahtica (belokr.), Marienblatt [Frauenblatt], Tanacetum Balsamita L.; Device Marije plašček, Marienmantel [Frauenmantel], Alchemilla (Schödl.-Tuš. „Bot.“ 1875, 156, tudi V.-Cig. II, 997); Device Marije lasci, Frauenhaar, Adiantum capillus Veneris. Pok.-Tuš. 117, takó tudi V.-Cig. I. s. v. Frauenhaar, a ne: „lasci Marije device“. — Prav je pa pri Wolf.-Plet. I. 500 zapisano s. v. „lâsek“: „device Marije laski“, Rispengras (poa annua). Medv. Rokop.

¹⁾ T. j. Vuk Stefanović-Karadžić.

²⁾ Pridevnik (adjektiv) po sedanji šolski rabi.

³⁾ Ko sem vprašal lani na Dunaju ónega ‚bistroglavca‘ iz Dobrépolj, (uprav iz Kómpolj), ne bi li smel človek reči tudi: „oče moje matere“, odgovoril mi je, da ne (da to ne bi bilo prav po naše). „Prav za prav“ — rekel je — „pravimo pri nas: ‚Mojih matere oče‘ ... Glej železne doslednosti med ljudstvom, ker on ík a mater (z očetom vred) tudi v 3. osebi.

Zakorenil se je tak besedni razpored zlasti po ónih krajih (in njih okolici), kjer so se rodili naši pisatelji: Trubar, Levstik pa Stritar. To nam kažejo pogostem tudi njihovi spisi. Tako piše Pr. Trubar rad sóseb v svojih samostojnih spisih; n. pr. „Moj (mui) Oča, kadar je na Rašici S. Jerneja cehmošter bil . . .“; „druzih dežel gosposčina (sč = šč) itd. („Catehismus z dveima izlagama.“ V Tibingi 1575. Primeri Letop. „Mat. sloven.“ 1891, 137 in 144.)

Pa tudi v prevodih Trubarjevih nahajam več takih primerov; n. pr.: Mat. IV. (21): „ugleda Jakoba, [tega] Cebedeja sinu“; Mat. XIV. (8): „daj meni [tiga] Joaneza Kerstnika glavo“, itd.¹⁾

Fr. Levstik. Sv. Erazma dan (Mart. Krp.). („Pesmi“ 1854) str. 15: Časa prazna le zamuda; 16: mnogih bratov nizke glave; 21: pomladi prvi klicar; 37: vsake trte vino; 63: solnca nebeškega luč, itd.

Jos. Stritar („Zvon“ 1876) str. 18: njih lepote glas; 87: vseh vernikov mogočni gospodar; sijajne zmage radosti žar, itd. („Pesmi“ 1869) str. 5: petja sladki dar; 20: mladosti moje zlati čas; 70: človeštva neskončno gorjé, itd.

Pa tudi mnogim drugim pisateljem našim — starim in novim — rabi taka pisava.

S. Krelj („Postila“): Imaš Joanna Spangenbergia karšansko postilo; — spomislili [smo] tudi na več našega imena inu jezika ljudi, itd.

J. Dalmatin („Sv. pismo“). Iz gm. predgovora 1. stran: [teh] drugih Apostolou pisma; 7. str.: Device Marije Synu. — I. Mojz. 2 (8): tiga diteta mater. — Sv. apost. Jakoba poslanica I, 1: Jakob Božji inu Gospuda Jezusa Christusa²⁾ hlapec. — Dejanje apost. V. 30: Naših očetov ‚Bug‘³⁾, itd.

Japelj-Kumerdej. Iz predgov.⁴⁾ 34. stran: Obeh dveh testamentov bukve; 36. str.: Sv. Joaneza skrivnu razodenje, itd.

„Valentina Vodnika izbrani spisi“ 1890, 160: . . obešenega Capka tovarš; 190: . . drugih slovincov rod. — („Pesmi“.) Vršác: Štej snežnikov goličave; . . Švajca bele gor glave. — Skržak: Poletja sladki prerok. — Bram-

¹⁾ „So auch im Volke“, veli Fr. Levec v svojem spisu: ‚Die Sprache in Truber's Matthäus‘ 1878, 25: to je moje matere njiva, na vseh věrnih duš dan etc.

²⁾ Isti razpored je v grščini, — pa tudi v latinščini. (Vulgata): Jacobus, Dei et Domini nostri Jesu Christi servus.

³⁾ Lat. (Vulg.): Deus patrum nostrorum. Isti razpored je v grščini. Luth.: „Der Gott unserer Väter.“ Te besede je tedaj Dalmatin poslovenil samostalno po národni govorici.

⁴⁾ Spisal ga uprav J. Debevec. („Izvestja muz. dr.“ 1895, str. 63.)

bovska: [Na] domovine bran; kraljestva tuj'ga last; za dežele čast, itd.

M. Ravnikar. „Zgodbe sv. pisma“ 1815. do 1817. (V predgov.): [za nas in] naše besede lepoto. — („Bukve modrosti“) 17, 22: Telesa življenje [je mirno srce], itd.

U. Jarnik. („Krés“): Zemlje tek — srpov šum, itd. (V. Křižek „Anthol.“ 1863, 109.)

Bl. Potočnik. („Slavinja“): [V] ptujcov dežele. („Žalostni glas zvonov“): . . . mladosti cvet, itd.

Fr. Prešeren. („Poezije“ 1847): [V] Arab'je puščavi. Dni mojih lepša polovíca. Črne zemlje odeja. — („Memento mori“): [Odperta noč in dan so] groba vrata. — [Ne odpodí od nas] življenja tata — Veselja hrup, ne pevcev pesem sladka, itd.

Mih. Kastelec. („Pomlad“): Léta cvet, itd.

Jos. Žemlja. („Sedem sinov“): Pravične nevolje srd unét. Neba najdražji dar. (V. Křižek Anthol. 1863, 112.)

J. Strel. („Popotnik“):

„Pa naših rož [je lepši cvet],
Čebelic naših [slajši med].“¹⁾

V izvorniku ni teh besed, nego samo — ta misel.

A. M. Slomšek. Priljubil si je bil tako govorico sosebnostno slavni Slomšek, ki je znal pisati po naše res prelepó, da malokdo takó: Molitev je vsake krščanske hiše najboljša varhinja. Pero je zgovornosti močno bandero.²⁾ („Življenja srečen pot“ 1893); 17: Mladeničev tovaršija, 50: bogatega župana sin, itd. itd.

M. Valjavec (Kračmanov Matija). V pesmi „Osel kralj zverín“: Vseh zverin gospodar. — („Podonavska riba“): Tje [do] Save vtoka. („Sofoklov Ajant“) 1863, str. 26 (220): Tega moža zakól³⁾ in darilo; — str. 27 (246): Atrejcev dvojna oblást, itd.

L. Svetec (Podgorski⁴⁾) v pesmi „Dobro jutro“: Petelina glas. Solnca beli trak, itd. (Razlagova „Pěšmarica“ 1863, 149—150.)

M. Vilhar. („Pesmi“ 1860), 7: . . . življenja vsaki dih; neba svitile zvezde, itd.

¹⁾ Čitaj to, kar piše Jos. Marn o Strelu in o tej pesmici v „Jezičniku“ 1887, 19. Pesnica slovenska (zložena l. 1836.), pa ni izvorna, nego jako „slobodno“ poslovenjena po „Wanderer“-ju, ki mu je oča Schmidt pl. Lübeck, ter se začinja z besedami: „Ich komme vom Gebirge her.“

²⁾ V Janežičevi „Slovenski slovnici“ 1864, 241 čitamo oba primera, v šesti (Sketovi) izdaji 1889, 260 pa samo prvi primer.

³⁾ Belokr. „zákol“.

⁴⁾ On je bil prvi, ki je slovenske pisatelje nekđaj javno opozoril na to posebnost v národni govorici.

P. Ladisl. Hrovat: „Ksenofontovih spominov čveteré bukve“ 1862; 42: ktere živali duh, itd.

Gr. Krek. („Na sv. večer o polnoči“ 1863), 11: Ker duhov [je skušala] močí; 12: [Spolnovati vestno] starišev želje, itd.

Fr. Erjavec. („Frana Erjavca izbrani spisi.“ Uredil Fr. Levec.) I. (1888), 3: . . . starega gozdarja Martina jedina hči; II. (1889), 94: . . . sedanjega¹⁾ hrvaškega bana Ivana Mažuranića prekrasna epska pesem, itd.

S. Jenko. („Pesmi“ 1865), 7: pomládi cvet, veselja klic, itd.

S. Gregorčič. („Pesmi“): Ujetega tiča tožba; glasov nebeški dar, itd.

In že zdavna sluje po različnih krščanskih nauk (katekizmih), Slovencem — v navadnem pomenu te besede — namerjenih:

Ne želi svojega bližnjega žene!

Ne želi svojega bližnjega blaga!²⁾

Potrudil sem se pa tudi, da morem odgovoriti čitatelju na vprašanje, je li taka govorica navadna i pri drugih bližnjih nam bratih slovenskih („kajkavcih“) in pri ogerskih Slovencih, dalje pri drugih Slovanih, a naposled, kako je bilo pri Staroslovencih.

P. Petretič (prim. Letop. „Matice slovenske“ 1887, 190) piše: Zagrebečke Biskupje (sic!) podložnem; — svetoga Pavla navuk, itd. — „Lepe Mare majka“ čitaš pri Mikl.-Šum. 331. — „Moje žene hiža“; „[v] moje žene hiži.“ (Nár. prip. M. Kračm.-Valjavec, 2. izd. Zagr. 1890, 43).

St. Kužmič (Küžmič, ogr. Slovenec). „Nôvi Zákon“ 1848. Mat. XIV., 35: tistoga kraja možje.³⁾ „Svetoga Jakuba Apostola občinski list“⁴⁾: 1. Jakub, Boga Očé i Gospodna Jezusa Kristusa sluga⁵⁾, itd.

Š. Trplán. („Knige žoltárske“ 1848.) III. 1: Dávida žoltár.⁶⁾ — VII. 1: Davida nedužnost, itd.

Iz hrvaščine. Mog' [je] srca draga. (Hrv. národna. Fr. S. Kuhač 1878, I. 84. „Južne slovenske popievke“ itd). Ondi 310: mladoga junaka čas. (Iz Cindrova na Ogrsk.)

M. Marulić. („Pjesnici hrv. XV. vieka od Ivana Kukuljevića Sakcinskog“. U Zagr. 1856), 5: griha gárdosti⁷⁾ [veće se uklanja], itd.

¹⁾ T. j. tedanjega.

²⁾ Skrajšano oboje po II. Mojz. 20, 17. A četudi so nekđaj oboje poslovenili po znanem tujem jeziku, pa se vendar strinja tudi z domačo govorico.

³⁾ Po Vuku Karadž. (srb.): „Ljudi iz onoga kraja.“

⁴⁾ Vulg.: Epistola catholica Beati Jacobi Apostoli.

⁵⁾ Primeri spredaj pri Dalmatinu.

⁶⁾ IV, 1 in V, 1 pa: „Žoltár Dávida.“

⁷⁾ Čit.: grdsti.

Hanib. Lučić. (Ondi.) 63: njegova¹⁾ sina sin, itd.

Iv. Palmotić. („Uvod u Kristiadu“): Včnoga otca [daj mi izrěti] vččne svjete i uzroke, itd. Křižek „Anthol.“ 1863, 200.

Andr. Kačić. („Razgovor ugodni“ 1851), 52: Slavnog' puka srića stara; 119: [od] Srbije (= Srbije) ravne Gospodara, itd.

Iv. Mažuranić. (Četa iz „Smrti Smail-age Čengijića“. Hrv. Antol. 1892), 142: . . . zemaljskog' stana tiek [izmiče bjeguć].

M. Bogović. („Pjesn. djela“) I. 1893, 168: Oj Vukmane, [od] Hrvatâ bane! — II. (uprav proza) 270: Opjevati naroda našega sreću, itd.

P. Preradović. („Hrv. Antol.“ 1892), 34: Tvojih loza . . . tvoji sinci [piju vino]; 35: Tvoje sudbe moć, itd.

Iv. Trnski. („Kriesnice“ 1863), 50: Gorske ruže trag; 56: [u] božje majke ruci, itd.

Fra' Grga Martić: Ljubavi prvina. (Prim. „Dom in Svet“ 1895, str. 261, b.)

VI. Vežić. („Hrv. Antol.“) 146, b: Tvoga roda zahvalno potomstvo, itd.

J. E. Tomić. („Za kralja — za dom“) 1894, 76: [u ruci] gospodina banske tabule asesora²⁾ itd.

A. Tresić-Pavičić. (Ljutovid Posavski“) 1894, 28: carstva dobar glas — djevičanstva cviet, itd.

Od nekđaj pravijo Hrvatje „stola ravnatelj“, a ne: ravnatelj stola.

Iz srbšćine. *Vuk. Stef. Karadžić.* („Srpske nar. pripovijetke“ u Beču) 1853, 90 in 199: [Ja sam] tvoga brata sreća; [nadju] svetoga Jovana štaku. (Srpske narodne pjesme.) I, (1841), 343: [Al besedi] lepe Mare majka.³⁾

(„Srpske nar. poslovice.“ U Beču 1849), 9. [Švaki] je svoga doma vladika. — Svega sela ovce [a kneževo zvonce]. — („Novi zavjet“ u Beču 1847.) Saborna poslanica sv. apostola Jakova. I, 1: [Od Jakova], Boga i Gospoda Isusa Hrista sluge⁴⁾; (Juda 4): Boga našega blagodat, itd. Tako tudi v nekem staroslovenskem „Nov. Zavêt“-u (brez letnice): „Boga našego blagodatъ“. (Vulg. „Dei nostri gratiam“. V grščini⁵⁾ isti razpored.)

L. Milovanov. („Opit“ itd. 1833) VI.: Srbske matere sin.

¹⁾ T. j. njegovega . . .

²⁾ T. j. banskoga stola prisjednika.

³⁾ Tako (srbski) kakor pri Šum.-Miklošiču 331.

⁴⁾ Prim. spredaj pri Kuzmiču.

⁵⁾ Primeri Daničićevo „Srbsko sintakso.“ U Beogradu 1858, str. VII. in 20.

P. Petrović. („Šćepan Mali“. U Zagrebu 1851, 113. Prim. Danič. „Srb. sint.“ na str. 21): Turske vojske poglavari.

Iz ruščine. Dъjavolov množenstvo. (Iz narodnih pravljic.¹⁾ Dr. S. Mandelk. „Istoričeskaja hrestomat. po ruskoj slovesnosti.“ Han. 1891, 2.)

Iv. Turgenjev. („Zapiski Ohotnika“) 1852, 29: Generala Hvalynskago ekipaž.

„Njiva“ 1894, str. 1152 (a): Sobstvennoju Ego [= Jego] Imperatorskago Veličestva rukuju [napisano].

„Svět“ 1894, Nr. 254 v pesmi na prvi strani: „ . . . pred Vyšnjago altarj.“

„Biografičeskij slovar.“ Moskva. I, (1855), 430: „L. K., estetvennago i narodnago prava . . . professor“, itd.

Iz češčine. (Po národní govoríci): Mého otce otec jest můj děd [dědek].²⁾ Prim. tudi Jungm. s. v. Děd. — Mého otce bratr jest můj stryc, itd.

„ . . . Toho žita hospodář.“ [Ja jsem] „hodné matky syn.“ Oboje iz znane národne pesmi. (K. J. Erben. V Praze 1852, 125.)

„Sv. Jana bylina“, hypericum perforatum, Johanniskraut. (J. Svatopluka Presla „Všeobecný rostlinopis“ 1846, 1893.³⁾ — Ondi (902) imenuje se tudi „Matky Boží bylina“, Pyrethrum, Mutterkraut . . .

Iz poljšćine. (Po narodni govoríci): „Mego ojca ojciec⁴⁾ jest mojm dziadkiem. Mojěj matki brat jest mojm wujem“, itd.

A. Mickiewicz. („Poezye“, Par. 1828), I, 3: [Ukryj się] pod matki rąbek. — II, 3: [Umarły⁵⁾ wraca] na młodości kraje. — III, 31: [Miałeś powrócić] do Maryi Grodu, itd.

Tudi v staroslovensščini nahajamo že takih primerov, in to že v prestarem rokopisu Supraslskem („codex Suprasliensis“) iz XI. veka; izdal Fr. Miklošič na Dunaju l. 1851. Na str. 398 čitaš: „zvêrij množьstvo“⁶⁾; na

¹⁾ „Skazka“, pravljica (Märchen).

²⁾ Tako je — rekel je lani na Dunaju Čeh (prosták) izrecno — bolje, nego: „otec mého otce“, — torej tudi „mého otce bratr“ bolje, nego: „bratr mého otce“ itd.

³⁾ Tudi Pr. Sobotka piše: sv. Jana bylina (a ne: bylina sv. Jana). Novočeská biblioteka musea kral. českého“, č. XXII. Praha 1879, 294.

⁴⁾ Tako pravi (m. m.) tudi Malorus: „Moho otca otec“ (reci: otcâ otěc) itd. (Po ustn. por.)

⁵⁾ „Upior“ (Vampir) wraca = vrača se.

⁶⁾ Ferarum multitudo. Prim. Mikl. „Synt.“ 173.

Ljubljana po potresu: Kadí za zelje — bivališča Krakovčanom.

str. 402, 10: „bogata nêgojega dъšterъ“¹⁾, namreč: „vragъ . . . vъlêzъ vъ otrokovica“²⁾, bogata nêgojega dъšterъ, načę vъpiti“; na str. 178: „Svętago Ioanna zlatoustago slovo.“ Prim. tudi napise (naslove) na str. 245, 271, 272, 289, 294, 302, 317 itd. — („Vitae Sanctorum“) tudi iz XI. veka; izdal Fr. Mikl. na Dunaju l. 1847, 5 (163): „ . . . vъsego bezakonija učitelju.“

Videli smo, da je taka govorica postala v sedanji slovenščini (po mnogih krajih domačih) in v drugih narečjih ali jezikih slovanskih³⁾ med národom stalna (stereotipna), sosebno pa v „primerih rodovinskih“⁴⁾ in pri nekaterih „imenih rastlinskih“.

¹⁾ To je bogatega Nêgojega hčer: (nêgoje nom. popr., Mikl. lex. 458 s. v. „nêga“).

²⁾ Otrokovica = deklica.

³⁾ Pogrešaš je pa v novi bolgarščini, ki je izgubila do malega sklanjo (deklinacijo).

⁴⁾ „Mojega očeta oče“ itd. Vendar bóde zarad do ločnosti ali jasnosti pisati tudi vprihodnje n. pr.: našega starega soseda hlapec, ki boleha (namreč hlapec), ni za nikako rabo; — nasproti pa: hlapec našega starega soseda, ki boleha

Živo priporočam pa ta besedni razpored tudi vsem drugim — sedanjim in prihodnjim pisateljem našim, ki naj bi ta posebni razpored, ki se je v narodni govorici zakorenil tako čvrsto, — rabili v drugih slučajih (nestalnih) vsaj „navmes“, torej ne vselej, nego po latinskem pregovoru („varietas delectat“) vsaj kdaj-kdaj.¹⁾

Kedarkoli se namerim, čitajoč na tujem knjige ali časnike slovenske, na hvaljeno staro govorico, oveselím se vselej, kot da sem²⁾ srečal v tuji deželi — starega vrlega znanca iz mile domovine.

Bog daj, da ne bi moje besede ostale — glas vpijočega v puščavi!

(namreč s o s e d), opravlja vsa dela sam. (Zoper to pravilo grešę često óni, kateri mislijo — nemški, a pišejo — slovenski.) Namesto: „Nisem videl našega soseda sina“ — smeš pa zarad lepoglasja reči pravilno tudi tako: „Nisem videl sosedovega sina“, a namesto: „slišal sem od mojega brata hlapca . . .“ tudi tako: „od bratovega hlapca.“

¹⁾ Namesto: „kdaj in kdaj“, „dann und wann“. Belokr. uprav: „kêdaj — kêdaj“; prim. hrv. ali srb. „kad i kad“, „kadjak“ ali „kadjada“.

²⁾ Kot da sem (belokr.) = kakor [da] bi bil.

Narodno blago.

Iz Zadrečke doline.

Kako je spravil zajec lisico na led.

Bil je lep jesenski dan. Žito je bilo obrodilo, sadje dozorelo: vse se je veselilo dobrote božje. Živali so skakale in tekale semtertje po polju. Uživale so svoj zlati čas. Zajec je strigel z ušesi v zelniku, lisica je hodila potuhnjeno po turščici, vse je šlo za svojim živežem. Zdajci lisica zapazi deklico, katera je nesla v jerbasu grozdja in kruha delavcem na polje za „predpoldanko“.¹⁾ Hitro se sprijatelji z zajcem ter mu tako-le izpregovori prav tiho: „Dragi zajec! Veš, kaj bova storila, da dobiva kruha in grozdja: Jaz sem videla“, dejala je lisica, „deklico, katera nese polno cajno kruha in grozdja, in vse to čisto lahko midva dobiva, če me le slušaš in storiš, kar ti porečem. Veš kaj? Teci tu okoli v „prestale“²⁾ deklici in približavši se ji, naredi se kruljevega. Počasi hodi, dokler ne odloži cajne, in ne poleti za tabo. Jaz pa pojdem in vzamem jerbas; potlej si razdeliva, kar je notri“

Zajec je slušal lisico ter je storil vse natančno, kar mu je rekla zvita teta. Deklica zapazi kruljevega zajca, položi jerbas na tla in hajdi za zajcem! Toda zastonj. Kadar sta bila že blizu — potegne jo zajec, kar so ga pete nesle. Med tem pa je vzela lisica dekletov jerbas in ž njim pobrisala na dogovorjeni kraj. Ko pride zajec tje, kjer sta rekla, da bodeta delila, devala je lisica iz cajne jedi, kruh in grozdje. Pa lisica je zvita buča. Rekala je, devajoč iz jerbasa grozdje: „To je zame, to za mojega očeta, ta grozd je za mojo mater, ta za teto, to pa za strica, in ti, dragi zajec, imaš tukaj — prazno cajno.“ Nato se razstaneta, lisica vesela in smejoč se, zajec pa žalosten in jezen. „Le počakaj, prideva še skup“, zamrmra v brke zajec. In tako je tudi bilo.

Za lepo jesenjo je prišla huda, huda zima. Snega je veliko padlo in bil je mraz, da je vse škripalo in drevje pokalo. Živad je trpela hud glad. Zakaj ni bilo zelja in pa kurje pečenke,

¹⁾ „Predpoldanka, predpoldanka“ je med zajutrkom in južino, kar je Nemcu „Gabelfrühstück“. V tem kraju je: frušteek, predpoldanka, južina, mala južina in večerja. „Kosilo“ je le pri gospodi in pa v postnem času, kadar jedó ob 11. uri. — Pis.

²⁾ Ako *A* vidi, da *B* beži, pa mu *A* po bližnjici ali sicer kako nasproti pride, pravi se, da mu je „v prestale“ prišel. — Pis.

kakor po letu. In kaj se pripeti? Srečata se po dolgem času naša znanca, zajec in lisica. Zajec je bil dobro rejen, debel, da se je kar zibal in svetil, lisica pa je bila mršava, suha in lačna. Lisica se začudi in hitro vpraša zajca, od česa je tako debel v taki hudi zimi. „Kako ne bi bil debel“ odgovori zajec, „ker imam vsak dan mastno pečenko! Vsak dan grem na ribe. Tam-le je ribnik, ribiči delajo na ledu luknje, da lové ribe. Jaz čakam in gledam iz grma. Kadar gredó ribiči domov, smuknem tje, vtaknem répec v luknjo — in takoj se nanj obesi rib, da jih težko izvlečem. O, ko bi jaz imel takšno ‚omêlo‘, kakor ti, tedaj šele bi jaz ribe lovil.“

Nato poprosi lisica zajca, naj ji pokaže tisti ribnik. Zajec ji rad ustreže. Vodi jo k ribniku na led in ji pokaže vse, kar je bilo treba. Lisica ga sluša. Vsede se na luknjo in prav globoko vtakne v vodo svoj rep. Nato čaka in čaka; zajec pa na bregu z ušesi striže in gleda, da ne bi kdo prišel. Toda lisice se neče prijeti nobena riba. Mrzlo pa je bilo, da je vse zmrzovalo. Zajec tolaži lisico, da bo že: ribe niso še navajene njenega rjavega velikega repa. Po tej tolažbi odide po svojih potih. Čez nekaj ur pride zopet k ribniku, lisica je še vedno sedela in čakala. Saj pa tudi ni mogla nikamor, zakaj rep ji je bil zamrznil v ledu, da se ni mogla nikamor ganiti. Tedaj pa ji je govoril zajec, kakor ona v jeseni njemu: „To je zame, to je za mojega očeta, to je za mojo mater, to za mojo teto.“ Ko to izreče, pridejo ribiči. Zajec jo pobriše, lisico pa pobijejo s krepêlji, in še jaz sem težko ušel, da je nisem dobil.

Priobčil *S. Lekše*.

Iz Belokranjskega.

Svatovske pesmi.

1. Darovanje (ofer¹⁾).

Ali k darom pristopljajte,
Oče mati, darovajte,
Našo mlado nevestico!
Oče škudo²⁾, mati ruho.
Ali k darom pristopljajte,
Brati, sestre darovajte!
Našo mlado nevestico!

¹⁾ To pesmico dojó, kadar darujejo ženina in nevesto.

²⁾ Škuda = dolar.

Ali k darom pristopljajte
Strici, strine ¹⁾ darovajte
Našo mlado nevestico!
Jeni s kota, drugi s pota.
Saj ne boste nikdar več,
Ledek stan je danas preč.
Razvezujte črne mošnje,
Dajte ven srebrne groše!

2. Vstani se.²⁾

Hvaljen bodi Jezus Kristus,
Dobro jutro Bog vam daj!
Vstani gor' mlada nevesta!
S'noči si legla deklica,
Danas boš vstala še lepša nevestica;
S'noči si krancelj dela deklica,
Danes boš krancelj dela še lepša nevestica.

3. Odhod.³⁾

Mamica, mamica,
Hčerko vam peljamo.
Nikdar več, nikdar več
Nazaj je ne damo.

V Podzemlju zápisal *Janko Barle*.

Iz Naklega.

1. Trdosrčnica.

Kmetič je prinesel dacije,
En'ga krajcerja zmankal' je.
„Al' b' mi ga hot'li upati,
Al' b' mi ga hot'li šenkati?“
„„Jaz ga ne upam ne,
Šenkam pa tudi ne!““
Zaprla ga' je v turen temen;
Notri j' en leten dan,
Da je že (vse) pozabila nanj. —
Zdaj pa gospa bolna leži,
Bolna leži, mило ječi:
„„Kaj ti pravim, kelnar'ca:
Pojdi v kevder velbani
Po te sladke rozolije!““
„Kaj vam pravim, žlahtna gospá:
Spovejte se, obhajajte se —:
Na prag' stojita ovna dva,
Oba z rogmí vkup trkata,
Men' pa v kevder branita!“
Gor' poskočila žlahtna gospa,
Tekla je v kevder velbani
Po te sladke rozolije. —

¹⁾ Potem pojó: vujci, vujne; teci, tete; žlahta vsa itd.

²⁾ To pesmico pojó, kadar nevesto budé.

³⁾ Kadar nevesto peljejo v novi dom.

Zgrab'la sta jo ovna dva
In nesla jo na dno pekla: —
Na, to imaš, žlahtna gospa,
Ker s' tak' ječila kmetiča! —
Krajcerček, krajcerček, majhen denar,
Mogla je dati dušo zanj! —

Sveti Aleš.

Sveti Aleš se oženil je
Po volji svojih starišev,
Pa mu je bilo tákoj žal.

Po ofceti pa 'zginil je.
Kam je šel, nič ne vedó,
Kam zginil je, nič ne zvedó.

Mati in oče skrbno vprašata,
Da zved'la bi, kam on je šel;
Nevesta pa ravno tako.

Šel je na morje mилоščne prosit;
Tam je sam stradal, ubogim je talal.
Zato mu je Bog milost dajal.

Zdaj pa Aleš za smrt zbolí.
Zdaj sedel Aleš je v barkico,
In veter zaнесе ga preke domov.

Zdaj pa doma pod štengam' leži,
Mati mu streže skrbno; Bog ve —
Si misli — kako se Alešu godi.

Polj pridejo sami gospod
In z Bogom ga previdijo,
Predno Aleš umrl je.

Zdaj svet Aleš umrl je;
Po vsem rimskem mestici
Svetlo je in samo zvoni.

Šli so gledat, kaj bi bilo,
Polj so spoznali, da je vse
Svetlo pri Alešu, in njemu zvoni.

Polj so šli gledat in pismo dobé,
Da oče je Janez, mati je Ana,
Nevesti moji je Zana ime.

Mati priteče skoro mrtvá,
Oče pa tud' tako; nevesta reče:
„Jaz grem tud' k njemu — nikdar
ne grem preč!“

Nabral v Naklem *F. B.*